

<http://dx.doi.org/10.16926/zh.2015.14.09>

Marek Edward NITA

Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie

Rozwój przemysłu celulozowo-papierniczego w Polsce w latach 1956–1970. Plany i ich realizacja

Przemysł celulozowo-papierniczy poprzez swój produkt, jakim jest papier, wywiera olbrzymi wpływ na postęp cywilizacyjny ludzkości. Papier stanowi jeden z najbardziej przydatnych produktów w życiu człowieka. Przede wszystkim służy utrwalaniu myśli i przekazywaniu wiedzy i wiadomości. Papier był i dalej jest potrzebny do druku czasopism, gazet, książek. Wykorzystuje się go do pakowania różnego rodzaju materiałów. Jest elementem składowym wielu przedmiotów.

Omawiany przemysł powstał na ziemiach polskich w XIX w. Jego dalszy rozwój nastąpił w okresie XX-lecia międzywojennego. W latach II wojny światowej nastąpiła jego dekapitalizacja i duże zniszczenie (szczególnie na ziemiach zachodnich i północnych)¹.

Straty wojenne w przemyśle określono na 22 411 mln złotych. Zniszczonych było w 1945 roku 65,3% zakładów, 35% budynków, 52% instalacji, urządzeń i maszyn energetycznych, 45,4% urządzeń technicznych². Po zakończeniu działań wojennych główny wysiłek skierowano na odbudowę. Na wzór radziecki opracowano plan trzyletni na lata 1947–1949. Większość branż przemysłowych odbudowało swój przedwojenny potencjał wytwórczy (nie dotyczyło to jednak przemysłu celulozowo-papierniczego). Przemysł celulozowo-papierniczy odbudowywano w kolejnym planie sześcioletnim, w latach 1950–1955. Mimo dużego włożonego wysiłku i w tym okresie nie osiągnięto poziomu produkcyjnego z 1939 roku.

¹ W Polsce w 1938 r. wyprodukowano 109 tys. ton papieru 205 tys. ton tektury 42 tys. ton. Natomiast produkcja w 1938 r. – w granicach powojennych – wynosiła: celulozy 253 tys. ton, papieru 415 tys. ton, tektury 130 tys. ton.

² S.M. Zawadzki, *Zniszczenia wojenne w przemyśle*, [w:] *Uprzemysłowienie ziem polskich w XIX–XX wieku*, cz. 3: *Polska Ludowa*, Wrocław 1970, s. 481–493.

Dopiero w omawianym okresie 1956–1970 osiągnięto i przekroczone przedwojenny potencjał przemysłowy z 1938 roku w produkcji celulozy, papieru i tektury w granicach Polski powojennej, a nie jak w innych branżach przemysłowych już w planie trzyletnim. Lata kolejnych trzech pięciolatek: I – 1956–1960, II – 1961–1965, III – 1966–1970, stanowią wyróżniający okres rozwojowy dla przemysłu celulozowo-papierniczego w dziejach gospodarczych PRL.

Pewne niepowodzenia w realizacji plany sześcioletniego (nie osiągnięto zaplanowanej produkcji) spowodowały znacznie ostrożniejsze opracowanie założeń planowych w instytucjach nadrzędnych, jak: Komisja Planowania przy Radzie Ministrów, Ministerstwo Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego (któremu podlegał omawiany przemysł), a głównie Centralny Zarząd Przemysłu Papierniczego (CZPP) – od 1959 roku Zjednoczenie Przemysłu Celulozowo-Papierniczego (ZPCP) oraz Biuro Projektów Przemysłu Papierniczego w Łodzi (BPPP), gdzie były opracowywane szczegółowe plany rozwojowe.

W artykule zajęto się rozwojem branży celulozowo-papierniczej w warunkach gospodarki nakazowo-rozdzielczej, w kolejnych trzech pięcioletnich planach 1956–1960, 1961–1965 i 1966–1970. Dokonano szczegółowej analizy ekonomiczno-statystycznej rezultatów produkcyjnych przemysłu w zakresie produkcji celulozy, papieru i tektury oraz skonfrontowano wytwórczość z założeniami planowymi. Do analizy wzięto dane, które były grupowane w rękopiśmiennych zestawieniach przez pracowników CZPP, a następnie ZPCP w Łodzi. Wg opinii pracowników tych instytucji, były one najbardziej wiarygodne. Nie budzą zastrzeżeń zamieszczone w branżowym czasopiśmie „Przegląd Papierniczy” analizy ekonomiczne z wykonanych zadań. Ich autorami byli wybitni fachowcy, jak dr B. Zajączkowski i mgr S. Libiszowski. Natomiast dane statystyczne GUS, szczególnie z lat 50., zamieszczane w „Rocznikach Statystycznych” są niekiedy niedokładne. Dlatego też autor oparł się na danych zamieszczonych w wymienionych wyżej źródłach.

Plany gospodarcze i ich realizacja w przemyśle celulozowo-papierniczym w latach 1956–1975

Pierwsza pięciolatka (1956–1960) i jej wykonanie

Pierwszy plan 5-letni został uchwalony przez Sejm w lipcu 1957 roku, czyli z półtorarocznym opóźnieniem. Naczelnym zadaniem planu była „pełna mobilizacja wszystkich zasobów gospodarczych i na takim ustawieniu sił i środków, aby zapewnić maksymalnie możliwą w obecnych warunkach poprawę położenia materialnego ludności, a równocześnie stworzyć przesłanki dalszego rozwoju naszej socjalistycznej gospodarki i dalszego wzrostu spożycia w następnym pięcioleciu”.

Uchwała sejmowa zakładała, iż nastąpi dalszy wzrost poziomu życiowego ludności, a podstawowym celem – dalszy rozwój produkcji i usług. Kontynuować też miano politykę uprzemysłowienia kraju. Realizacja planu przynieść miała istotne zmiany w modelu gospodarczym kraju, systemie zarządzania, planowania i koordynacji oraz bodźców ekonomicznych. Plan miał mieć bardziej ramowy i elastyczny charakter. Zapewnić też miał podniesienie poziomu życia w wyniku podwyżki płac i dochodów realnych. Plan przewidywał również harmonijny rozwój gałęzi przemysłu, które nie nadążały za ogólnym rozwojem. Kończyć także miano w nim rozpoczęte inwestycje oraz wykorzystywać nieczynne i niedostatecznie zagospodarowane obiekty na Ziemiach Odzyskanych. Wzrost produkcji miał nastąpić nie tylko poprzez wzrost wydajności pracy, ale głównie przez udoskonalenie procesów produkcyjno-technicznych, usprawnienie organizacji produkcji i wprowadzenie do przemysłu nowej techniki. Według uchwały sejmowej przemysł celulozowo-papierniczy w 1960 roku miał wyprodukować 508 tys. t papieru, co stanowiło 34,9% wzrostu w stosunku do 1955 roku, celulozy 306 tys. t (43,3%), tektury 143 tys. t (29,4%). Jednym z naczelných zadań przemysłu było też w maksymalnym stopniu ograniczenie zużycia drewna przez zastąpienie go surowcami zastępczymi.

Szczegółowy plan na lata 1956–1960 rozwoju przemysłu celulozowo-papierniczego opracowano w CZPP w okresie 1954–1957, w kilku wersjach. W toku jego realizacji obowiązywała wersja z czerwca 1957 roku. Plan przewidywał osiągnięcie w kolejnych latach 1956–1960 następujących wielkości produkcyjnych w tys. ton: celulozy – 206, 209, 226, 254, 289; papieru – 387, 402, 208, 265, 530; tektury – 106, 110, 113, 116, 140³.

W porównaniu do założeń sejmowych z lipca 1957 roku przemysł miał osiągnąć wyższą produkcję papieru. Przyrost produkcyjny miał nastąpić poprzez uruchomienie dwóch nowych celulozowni o łącznej zdolności produkcyjnej 65 tys. t oraz zmodernizowanie i rozbudowę dwóch już istniejących. Plan zakładał zainstalowanie w papierniach 8 nowych maszyn papierniczych, w wyniku czego miał nastąpić przyrost produkcji o 219 tys. t. Przewidywano też uruchomienie 6 nowych maszyn tekturowniczych o całkowitej zdolności produkcyjnej 35 tys. t. Projektowano również zainstalowanie 36 jednostek kotłowych oraz 11 turbozespołów o mocy 48 MW⁴.

Zasadniczym celem lat 1956–1960 była rozbudowa przemysłu celulozowo-papierniczego poprzez nowe inwestycje, ponieważ nie spełnił oczekiwań w tym zakresie okres planu 6-letniego. Dlatego założenia inwestycyjne z tego planu zostały częściowo uwzględnione w pierwszym planie 5-letnim. Osiągnięcie wysokich wskaźników w zakresie wytwórczości w znacznym stopniu określała wiel-

³ Archiwum Państwowe w Łodzi, sygn. 1965, Zespół Zjednoczenia Przemysłu Celulozowo-Papierniczego (dalej APŁ ZPCP), sygn. 1965.

⁴ APŁ ZPCP, sygn. 1965, Analiza działalności inwestycyjnej przemysłu celulozowo-papierniczego w latach 1945–1970, oprac. BPPP w Łodzi, Łódź 1963, s. 31.

kość produkcyjna dwóch podstawowych półproduktów – ścieru i celulozy, z czym zapoznaje tabela 1.

W zakresie wytwórczości ścieru nie zakładano wielkości planowych na poszczególne lata, ponieważ jego produkcji nie zwiększano z uwagi na stopniowe zmniejszanie się zapotrzebowania na ten półprodukt ze strony papierni i tekturowni oraz nienowoczesny park maszynowy.

Tabela 1. Produkcja planowa i jej wykonanie w latach 1956–1960 w wytwórczości ścieru i celulozy

Wyszczególnienie	1955	1956	1957	1958	1959	1960
Ścier						
produkcja	155,9	160,0	156,5	155,5	159,4	163,3
Celuloza						
plan	—	206,0	206,0	226,0	254,0	289,0
produkcja	204,8	207,7	207,1	217,6	248,0	270,4
procent wykonania planu	—	100,8	100,5	96,8	97,6	93,5

Źródło: Zestawienie statystyczne ZZPP, ZPCP z lat 1956–1960, „Rocznik Statystyczny” z lat 1956–1961, Warszawa 1956–1961, różne tablice; „Rocznik Statystyczny Przemysłu” 1945–1965, Warszawa 1967, tablica 16.

Średnie roczne tempo produkcji ścieru było bardzo niskie, gdyż tylko 100,9%. Na potrzeby przemysłu wytwarzano dwa rodzaje ścieru. W 1960 roku wyprodukowano 139,1 tys. t ścieru białego (co stanowiło 85,1% całości produkcji), pozostałe 15% (24,2 tys. t) stanowiła produkcja ścieru brązowego.

Bardziej istotne zmiany w latach 1956–1960 objęły celulozownictwo. Z przedstawionych powyżej danych wynika, że przemysł plan produkcji w zakresie tego surowca wykonał tylko w pierwszych dwóch latach pięciolatki. Począwszy od 1958 roku, plany nie były realizowane. Najniższe wykonanie zadań planowych odnotowano w ostatnim roku planu, wynosiło ono tylko 93,5% – według danych ZPCP (w stosunku do uchwały sejmowej – 94,7%), natomiast wg danych GUS oznaczało to wykonanie planu w 101,7%⁵. Mimo iż nie w pełni zostały wykonane zadania planowe (średnia dla całego okresu wynosiła 97,7%), to w porównaniu do roku 1955 produkcja celulozy wzrosła o 32% (65,6 tys. t), a wg danych GUS – o 80,5 tys. t. Przyrost wytwórczości w kolejnych latach był nierównomierny. Średni roczny przyrost produkcji wynosił 5,8%. Największy przyrost wytwórczości w latach planu (w stosunku do 1955 r.) nastąpił w zakładach: Krapkowice – o 38,4%, Bardo – 23,9%, Klucze – 13,9%, Włocławek – 7,2%, Czulów – 5,9%. Spadek o 2% zanotowano natomiast w Kaletach⁶.

⁵ B. Zajączkowski, *Polski przemysł celulozowo-papierniczy w roku 1960*, „Przegląd Papierniczy” 1961, s. 181–182.

⁶ *Zestawienia statystyczne ZPCP z lat 1956–1965...*

Głównymi przyczynami bardzo słabego rozwoju było odstąpienie od pierwotnie zakładanych planów rozbudowy i unowocześnienia celulozowni. W latach 1956–1960 uruchomić miano dwie celulozownie, a zdołano tylko jedną – w Kostrzynie nad Odrą, o zdolności wytwórczej 50 tys. t rocznie. Decyzję o jej odbudowie, a właściwie budowie od nowa (ponieważ była w 95% zniszczona), podjęto już w 1948 roku, wówczas to powołano Dyрекcję Budowy Fabryki w Kostrzynie. Pierwsze prace, głównie zabezpieczające i inwentaryzacyjne, podjęto w 1951 roku. Właściwą budowę rozpoczęto dopiero w 1953 roku, przy czym nasilenie prac budowlanych, później zaś technicznych nastąpiło w latach 1956–1958. Oficjalne uruchomienie tego zakładu nastąpiło 19 grudnia 1958 roku. W celulozowni tej wytwarzano celulozę siarczanową⁷.

W całym omawianym okresie prowadzono działania modernizacyjne oraz niewielkie inwestycyjne. W sumie przyniosły one dodatkowo około 21 tys. t celulozy rocznie. Prace usprawniające objęły celulozownie w Bardzie, Kluczach i Włocławku⁸.

Stan techniczny celulozowni był niezadowalający, 57% całości produkcji pochodziło z zakładów (instalacji) liczących powyżej 50 lat, 11% z liczących od 25 do 50 lat, a tylko 32% z maszyn i urządzeń do 25 lat⁹. Krajowa wytwórczość celulozy w związku ze zwiększeniem produkcji papieru w tym okresie była niewystarczająca i znaczne jej ilości musiano importować. I tak, o ile import w 1957 roku wynosił 11,3 tys. t (5,4% zużycia krajowego), o tyle w 1958 roku – 38 tys. t (14,5%), w 1959 roku – 26,1 tys. t, a w 1960 roku – 29 tys. t.

Asortyment wytwarzanej celulozy w 1960 roku był następujący: ogólna ilość wyprodukowanej celulozy (papierniczej i wiskozowej) to 291,5 tys. t, celulozy niebielonej siarczynowej wytworzono 77,5 tys. t (26,5%), bielonej 49,8 tys. t (17%), wiskozowej 34,6 tys. t (11,8%), a siarczanowej niebielonej 106,9 tys. t (36,6%), bielonej 19 tys. t (6,5%) i słomowej 3,7 tys. t (1,2%)¹⁰.

W porównaniu do wytwórczości celulozy w Polsce w 1938 roku – w 1960 r. wzrosła ona o 269%. Natomiast w stosunku do produkcji przedwojennej, obliczanej w obecnych granicach, osiągnięto tylko 84,9%, czyli w dalszym ciągu nie odbudowano w całości przedwojennego potencjału wytwórczego. Wytwórczość ścieru i celulozy, dwóch najważniejszych półproduktów, stanowiła podstawę i określała wielkość produkcji papieru oraz tektury.

⁷ *Kostrzyńska Fabryka Celulozy i Papieru*, Kostrzyń 1970 (b.p.); Z. Duda, *Kostrzyńska Fabryka Celulozy i Papieru*, „Przegląd Papierniczy” 1963, s. 155 i in.

⁸ „Przegląd Papierniczy” 1960, s. 29.

⁹ APL, ZPCP. Sygn. 1965, *Analiza działalności inwestycyjnej...*, s. 29; „Rocznik Polityczny i Gospodarczy”, Warszawa 1958, s. 513–515 (przemysł papierniczy).

¹⁰ B. Zajączkowski, *Polski przemysł papierniczy w roku 1959*, „Przegląd Papierniczy” 1960, s. 345; idem, *Polski przemysł papierniczy w roku 1960*, „Przegląd Papierniczy” 1961, s. 181; „Rocznik Polityczny i Gospodarczy” 1958, s. 513–515; „Rocznik Polityczny i Gospodarczy” 1959, s. 479–481, „Rocznik Polityczny i Gospodarczy” 1960, s. 464–465; „Rocznik Polityczny i Gospodarczy” 1961, s. 535–536.

W latach 1956–1960 doszło do bardzo poważnego wzrostu potencjału wytwórczego zakładów papierniczych. Uruchomiono 10 maszyn papierniczych, a dwie zmodernizowano. W sumie przemysł w roku 1960 dysponował 88 maszynami papierniczymi, a łączna szerokość wytwórcza wynosiła 20 060 cm (średnia na jedną maszyną 229 cm), wydajność całkowita – 69 305 kg/h, a zdolność produkcyjna roczna – 500,4 tys. t (5,7 tys. t na 1 maszynę papierniczą)¹¹.

Najważniejszą inwestycją zrealizowaną w pełni w okresie planu była budowa całkowicie nowego zakładu (tak pod względem lokalizacji, jak też wyposażenia) – Fabryki Papieru w Ostrołęce. O budowie papierni w Ostrołęce zdecydowano już w 1950 roku, kiedy to Ministerstwo Przemysłu Lekkiego powołało Dyрекcję Budowy Fabryki Celulozy i Papieru w Ostrołęce. Okres jednak jej działalności i istnienia był krótki, ponieważ z braku funduszy inwestycyjnych już w 1952 roku zaprzestano swojej działalności. Zdążono przejąć tereny i budynki po byłych koszarach 5. Pułku Ułanów i 12. Dywizji Artylerii Konnej. Wymienioną dyrekcję ponownie reaktywowano dopiero 12 listopada 1955 roku. Bardzo szybko przygotowano projekt techniczny całego zakładu, a już w 1957 roku przystąpiono do prac budowlanych, które były kontynuowane w latach następnych. Szybkie tempo prac budowlanych i instalacyjnych doprowadziło do uruchomienia w lipcu 1959 roku wydziału produkcyjnego worków papierowych, o zdolności wytwórczej 350 tys. sztuk na dobę. Papiernia w Ostrołęce była w 1960 roku najważniejszą uruchomioną inwestycją branżową. Oddano w niej do użytku 4 nowoczesne maszyny papiernicze do produkcji papieru workowego, pakowego i kartonu. W zamierzeniach miał to być największy zakład w Polsce i jeden z większych w Europie. Wymieniony zakład został wyposażony w urządzenia i maszyny produkcji angielskiej firmy Black-Clawson, o dosyć nowoczesnej konstrukcji oraz technice produkcji¹².

W okresie planu na uwagę w działalności inwestycyjnej zasługuje zainstalowanie i uruchomienie trochę wcześniej, gdyż 14 grudnia 1957 roku, w Krapkowicach III maszyny papierniczej do wytwarzania papieru workowego. Maszyna ta, fińskiej firmy Valmet, mieściła się w hali o kubaturze 102 tys. m³ i zajmowała powierzchnię 16 ha. Inwestycja ta od rozpoczęcia prac budowlano-montażowych została oddana do użytku w 16 miesięcy. Łączny koszt budowy wynosił 47 mln zł (w tym budynków 7,5 mln zł). Produkcja papieru workowego umożliwiła wytwórczość worków w liczbie 100 mln sztuk rocznie i tym samym zmniejszyła odczuwany do tej pory deficyt tego wyrobu¹³.

¹¹ APL ZPCP, sygn. 1965, *Analiza działalności inwestycyjnej...*, s. 27–33.

¹² J. Krzyżanowski, *20 lat Ostrołęckich Zakładów Celulozowo-Papierniczych*, „Przegląd Papierniczy” 1979, s. 1911; J. Olejniczak, *Uruchomienie pierwszej maszyny papierniczej w Ostrołęckiej Fabryce Celulozy i Papieru*, „Przegląd Papierniczy” 1960, s. 226; B. Zajaczkowski, *Ruszyła nowa największa papiernica*, „Życie Gospodarcze” 1960, nr 25, s. 4; S. Witczak, *Jubileusz OZCP Ostrołęka. Jubileusz i co dalej?*, „Przegląd Papierniczy” 1984, s. 163.

¹³ W. Lesiuk, K. Lis, *Zakłady Papiernicze w Krapkowicach*, Opole 1981, s. 84; *Krapkowicka III maszyna papiernicza*, „Przegląd Papierniczy” 1959, s. 6; R. Gołębiowski, J. Kostrzewski, *III maszyna papiernicza w Krapkowicach*, „Przegląd Papierniczy” 1959, s. 258.

Tabela 2. Produkcja papieru i tektury w latach 1956–1960

Wyszczególnienie	1955	1956	1957	1958	1959	1960
Papier						
plan	—	387,0	402,0	438,0	465,0	530,0
produkcja	374,2	394,7	399,8	428,8	453,0	500,3
procent wykonania planu	—	101,9	99,4	97,8	97,4	94,3
Tektura						
plan	—	106,0	110,0	113,0	116,0	140,0
produkcja	85,7	106,8	113,6	114,7	121,5	127,6
procent wykonania planu	—	100,6	103,3	101,5	104,7	91,1

Źródło: Zestawienie statystyczne ZZPP, ZPCP z lat 1956–1960, „Rocznik Statystyczny” z lat 1956–1961, Warszawa 1956–1961, różne tablice; „Rocznik Statystyczny Przemysłu” 1945–1965, Warszawa 1967, tablica 16.

Ważniejsze działania inwestycyjne w papierniach, uwzględniając również środki na celulozownię w Kostrzynie, pochłonęły 70% nakładów przeznaczonych na cały przemysł celulozowo-papierniczy na okres planu, w wysokości 2774 mln zł wg cen z 1959 roku¹⁴.

Omówiona wyżej działalność inwestycyjna, wzrost wydajności pracy oraz dalsza modernizacja zakładów wywarły istotny wpływ na wyniki produkcyjne w wytwórczości papieru, co ukazuje tabela 2.

Biorąc pod uwagę założenia planowe z czerwca 1957 roku (III wersja planu), odnośnie do produkcji papieru, należy stwierdzić, że został on zrealizowany zgodnie z ustalonymi wielkościami tylko w pierwszym roku pięciolatki – osiągnięto 101,9% zakładanych wartości. W następnych latach plan nie był wykonywany – średnia wykonania planu w zakresie produkcji papieru wynosiła 98%. Mimo niepełnego wykonania planu w wytwarzaniu papieru w latach 1956–1960 nastąpił dalszy istotny przyrost produkcji ogólnej, w porównaniu do 1955 roku o 33,6% (126,1 tys. t), a zakładano wzrost o 132 tys. t. Średnie roczne tempo przyrostu wytwórczości papieru było niewielkie, rzędu 5,6%. Zdecydowana większość produkcji papieru pochodziła ze starych maszyn i urządzeń: z liczących powyżej 50 lat – 28%, 25–50 lat – 39%, a poniżej 25 lat – tylko 33%. Powyższe wskaźniki w pewnym stopniu informują o stanie technicznym papierni i stopniu ich nowoczesności¹⁵.

Papier wytwarzano w 24 przedsiębiorstwach jedno- i kilkuzakładowych. Biorąc pod uwagę wielkość produkcji poszczególnych przedsiębiorstw, w 1960

¹⁴ J. Dąb-Kocioł, *Zadania przemysłu papierniczego i przemysłu płyt pilśniowych na lata 1961–1965*, „Przegląd Papierniczy” 1960, s. 321; J. Olejniczak, *25-lecie papiernictwa w Polsce Ludowej*, „Przegląd Papierniczy” 1969, s. 226; „Rocznik Polityczny i Gospodarczy” 1958, s. 513–515; „Rocznik Polityczny i Gospodarczy” 1959, s. 479–481; „Rocznik Polityczny i Gospodarczy” 1960, s. 464–465; „Rocznik Polityczny i Gospodarczy” 1961, s. 535–536.

¹⁵ APL, ZPCP, sygn. 1965, *Analiza, działalności inwestycyjnej...*, s. 29.

roku największymi wytwórcami były: Włocławskie ZCP 54,9 tys. t, Szczecińskie ZCP 51,9 tys. t, Głucholaskie ZCP 51,5 tys. t. Pozostałe zakłady produkowały od 4,7 tys. do 30 tys. t papieru rocznie (49,5% całości produkcji). W porównaniu do okresu poprzedniego nastąpiły niewielkie tylko zmiany, jeśli weźmiemy pod uwagę wielkość produkcji w poszczególnych przedsiębiorstwach. Przeważała w dalszym ciągu produkcja zakładów małych i średnich, wytwarzano w nich 50,5% całości papieru¹⁶.

W okresie planu stosunkowo niewielkie zmiany nastąpiły w wytwarzanym asortymencie papieru, przedstawiał się on w 1960 roku następująco: 30% pakowy, 16,5% drukowy, 15,5% gazetowy, 15,3% do pisanie¹⁷.

Wytwórczość krajowa niemal w pełni zaspokajała potrzeby rynkowe, nieznaczne tylko ilości papieru importowano. I tak w 1957 roku sprowadzono 7,9 tys. t (2% ogólnej produkcji), a w 1960 roku – 14,7 tys. t (2,9%). W tym samym czasie rósł eksport, który wykazywał tendencje wzrostowe; o ile w 1957 roku wywieziono poza granice 26,1 tys. t (6,5% wytwórczości ogólnej), o tyle w 1958 roku – 29,4 tys. t, w 1959 – 34,6 tys. t, a w 1960 roku – 37,5 tys. t (7,5% produkcji krajowej)¹⁸.

Oceniając produkcję papieru w okresie 1956–1960, należy podkreślić, iż została ona w zasadzie zrealizowana zgodnie z zaplanowanymi wskaźnikami, co dobrze świadczy o wydziale planowania CZPP, który był głównym jego wykonawcą. Najważniejszym osiągnięciem tego okresu było wybudowanie i uruchomienie w stosunkowo krótkim czasie nowej, nowoczesnej papierni w Ostrołęce – pierwszego zakładu papierniczego zrealizowanego w PRL. Mimo niewątpliwych osiągnięć w wytwórczości papieru, w dalszym ciągu – w stosunku do produkcji przedwojennej mierzonej w obecnych granicach – osiągnięto ją jedynie w 83,5%, równocześnie jednak, w porównaniu do wytwórczości z 1938 roku w Polsce, oznaczało to wzrost o 145%.

Przechodząc do analizy produkcji drugiego podstawowego wyrobu – przemysłu tektury – można zauważyć, że plan w zakresie jej produkcji był w latach 1956–1960 realizowany z niewielką nadwyżką, od 102,6% do 104,7%. Zadania produkcyjne na ostatni rok nie zostały zrealizowane, plan wykonano tylko w 91,1%. W okresie pięciolatki produkcja wzrosła o 48,8% (41,9 tys. t) w zakładach podporządkowanych organizacyjnie CZPP/ZPCP, i o 131% (35 tys. t) – biorąc pod uwagę wytwórczość krajową. Średnie roczne tempo dla całego planu wynosiło 8,4%. Stosunkowo niewielki przyrost produkcji można wyjaśnić tym, iż na rozwój tekturowni przeznaczono niewielkie tylko środki inwestycyjne, zapobiegały one właściwie tylko dekapitalizacji parku maszynowego.

¹⁶ Zestawienia statystyczne ZPCP z lat 1956–1965.

¹⁷ B. Zajączkowski, *Polski przemysł celulozowo-papierniczy w 1960 roku*, „Przegląd Papierniczy” 1961, s. 181.

¹⁸ „Rocznik Polityczny i Gospodarczy” 1958–1961 (s. 513–515); B. Zajączkowski, *Polski przemysł celulozowo-papierniczy w 1960 roku*, „Przegląd Papierniczy” 1961, s. 181.

W dalszym ciągu tekturę wytwarzano na 18 maszynach tekturkowych. W latach planu uruchomiono maszynę w Wadowicach i w Ostrołęce. Resztę produkowano na 58 tekturówkach ręcznych. O stanie technicznym tekturowni świadczy fakt, że 25% produkcji pochodziło z tekturówek ręcznych, a z nowych maszyn i urządzeń zainstalowanych po wojnie tylko 12% wytwórczości.

Produkcja krajowa w zasadzie była wystarczająca, tylko niewielkie ilości nieprodukowanych w kraju rodzajów tektury importowano. Asortyment wytwarzanej tektury był taki sam jak w poprzednim okresie. W 1960 roku najwięcej produkowano tektury introligatorsko-pudełkowej 78,4 tys. t (57,5%), budowlanej 50,2 tys. t (36,8%), technicznej 5,1 tys. t (3,7%) i obuwniczej 2,5 tys. t (1,8%)¹⁹.

Ze szczegółowej analizy ekonomiczno-statystycznej wytwórczości przemysłu celulozowo-papierniczego w latach pierwszej pięciolatki wynika, iż została ona dużo lepiej przygotowana pod względem planowym oraz zrealizowana w porównaniu do poprzedniego okresu. Wyrażało się to dużo lepszym wykonaniem planu – w produkcji celulozy średnia wynosiła 97,7%, papieru – 98%, i tektury – 100,2%. Średnia wykonania całości planu wynosiła 98,6%, podczas gdy w sześciolatce wytwórczość ścieru zrealizowano w 97,5%, celulozy – 83,4%, papieru – 99,1%, tektury – 118,2%.

Podjęte działania inwestycyjne, po raz pierwszy na wielką skalę, doprowadziły do budowy i uruchomienia celulozowni w Kostrzynie oraz pierwszego całkowicie nowego zakładu papierniczego w PRL – Zakładów Celulozowo-Papierniczych w Ostrołęce. Działalność inwestycyjna oraz prace modernizacyjne pochłonęły znaczne środki finansowe, które w cenach z 1960 roku wynosiły: 1956 – 595,4 mln; 1957 – 479,3 mln; 1958 – 527,9 mln; 1959 – 819,1 mln; 1960 – 551,7 mln²⁰. W sumie przemysł celulozowo-papierniczy otrzymał 2973,4 mln zł, plan w zakresie nakładów zrealizowany został w 96%.

Wyznaczone kwoty pozwoliły zainicjować działalność inwestycyjną i modernizacyjną przemysłu, która w dużym stopniu wpłynęła na wyniki produkcyjne. W latach planu w porównaniu do 1955 roku wytwórczość ścieru wzrosła o 4,1%, celulozy o 32%, papieru o 33,6% i tektury o 48,8%. W sumie wytwórczość całkowita przemysłu wzrosła o 29,6%. Średnie tempo roczne przyrostu wynosiło 5%, największe odnotowano w produkcji tektury 8,4%, najniższe w prod. ścieru – tylko 0,9%, w prod. papieru – 5,6%, a celulozy – 5,8%.

Omówiony powyżej okres planu pięcioletniego został w końcu lat 60. bardzo pozytywnie oceniony w kołach kierowniczych ZPCP w Łodzi; ówczesny jego dyrektor naczelny mgr inż. Jerzy Olejniczak lata pierwszej pięciolatki ocenił jako najbardziej szczęśliwe dla przemysłu celulozowo-papierniczego. Tłumaczył

¹⁹ „Rocznik Polityczny i Gospodarczy” 1958, s. 513–515; „Rocznik Polityczny i Gospodarczy” 1959, s. 479–481; „Rocznik Polityczny i Gospodarczy” 1960, s. 464–465; „Rocznik Polityczny i Gospodarczy” 1961, s. 535–536; B. Zajączkowski, *Polski przemysł celulozowo-papierniczy w 1960 roku*, „Przegląd Papierniczy” 1961, s. 181–182.

²⁰ APL, ZPCP, sygn. 1965, *Analiza działalności inwestycyjnej...*, s. 28.

to tym, iż w owym okresie przemysł otrzymał znaczne środki na import maszyn, nowe inwestycje były szybko uruchamiane, ale odczuwano braku mocy przerobowych w budownictwie, przepisy nie ograniczały inicjatyw, do przemysłu dopływały też pokaźne rzesze wykwalifikowanych kadr ze szkół zawodowych, techników i politechnik. Inwestycje były trafne pod względem ekonomicznym²¹.

Ogółem w 1960 roku w porównaniu do produkcji międzywojennej Polski w produkcji celulozy nastąpił wzrost o 166%, papieru o 145%, natomiast w stosunku do całości produkcji przedwojennej w granicach powojennych osiągnięto w wytwórczości celulozy 84,1%, a papieru 82,8%, czyli w dalszym ciągu nie odbudowano w pełni całego przedwojennego potencjału wytwórczego

Założenia i realizacja II planu pięcioletniego (1961–1965)

Zadaniem kolejnego planu pięcioletniego na lata 1961–1965 był dalszy rozwój sił wytwórczych kraju przyspieszający budowę ustroju socjalistycznego i zmniejszający dystans do czołowych państw europejskich. Plan przewidywał kontynuację wzmożonego wysiłku inwestycyjnego z lat 1959–1960, ze szczególnym uwzględnieniem przemysłu hutniczego, maszynowego, chemicznego oraz górnictwa. Rozwój gospodarki miał się odbywać w sposób oszczędniejszy, co zamierzano osiągnąć poprzez szeroko wprowadzany postęp techniczny, modernizację techniczną fabryk, efektywne procesy technologiczne, wzrost wydajności pracy. Wg planu miał też nastąpić harmonijny rozwój poszczególnych gałęzi produkcji. Dochód narodowy miał wzrosnąć o 40%, a produkcji przemysłowej o 52%, z tego o 80% poprzez wzrost wydajności pracy. W tym samym czasie produkcja przemysłu celulozowo-papierniczego wzrosnąć miała o 40%, czyli znacznie poniżej średniej krajowej²². Szczegółowy plan rozwoju przemysłu celulozowo-papierniczego na lata 1961–1965 miał kilka wersji i stanowił pierwszy etap perspektywicznego programu rozwoju przemysłu na lata 1961–1985. Najwcześniejsza wersja była z 20 listopada 1958 roku, opracowana w ZPCP w Łodzi, następna pojawiła się po uzgodnieniach z Ministerstwem Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego w Warszawie – 23 stycznia 1960 roku, natomiast III wersja – już po zatwierdzeniu przez sejm 5-letniego planu – 28 kwietnia 1961 roku²³.

Z przedstawionych danych wynika, że pierwotnie ustalone wskaźniki wzrostu produkcji zostały podwyższone. Uchwała sejmowa o pięcioletnim planie rozwoju gospodarki narodowej ustaliła, iż wartość produkcji globalnej przemy-

²¹ J. Olejniczak, *25-lecie papiernictwa w Polsce Ludowej*, „Przegląd Papierniczy” 1969, s. 226.

²² Uchwała Sejmu PRL z 17 lutego 1961 r. *O pięcioletnim planie rozwoju gospodarki narodowej na lata 1961–1965* (Dz.U. 1961, nr 11, poz. 58); W. Rusiński, *Zarys historii gospodarczej Polski na tle dziejów gospodarczych powszechnych*, Warszawa 1986, s. 378–380.

²³ Wytyczne podstawowych kierunków rozwoju przemysłu celulozowo-papierniczego w latach 1959–1965. Referat Naczelnego Dyrektora CZPP Henryka Pawłowskiego wygłoszony na naradzie aktywu przemysłu celulozowo-papierniczego 15 grudnia 1953 roku w Łodzi, sm 11 (masygnopis w posiadaniu autora).

stwu celulozowo-papierniczego miała wzrosnąć, w stosunku do 1960 roku, w 1965 roku o 135,8%, produkcja celulozy (388 tys. t) o 133,7%, papieru (630 tys. t) o 125,2%, tektur (197,1 tys. t) o 144,3%. W porównaniu do III wersji planu założenia sejmowe były nieznacznie wyższe, lecz zostały później obniżone (III wersja)²⁴. Nieco później, w 1962 roku, znów nastąpiła korekta planu, w wyniku której w 1965 roku przemysł miał osiągnąć 357 tys. t celulozy, 648 tys. t papieru i 177 tys. t tektury²⁵. W tym samym roku jeszcze raz zmniejszono zakładaną wielkość produkcyjną.

I tak w kolejnych latach planu 1961–1965 przemysł celulozowo-papierniczy miał osiągnąć następujące wielkości produkcyjne: papier – 528, 555, 587, 618 i 628 tys. t, celuloza – 281, 297, 306, 313, 326 tys. t, tektura – 137,5, 149,7, 158,5, 165,8, 168 tys. t²⁶.

Tabela 3. Zestawienie porównawcze trzech wersji planu 5-letniego na lata 1961–1965 (w tys. t)

Wersja	Produkt	Rok						Wskaźnik wzrostu 1960 =100
		1960	1961	1962	1963	1964	1965	
I	celuloza	266	—	—	—	—	340	128
II		—	279	291	303	324	362	122
III		—	280	291	303	324	367	131
II	papier	497	513	515	562	591	625	122
III		—	526	541	560	606	627	119
I	tektura	134	—	—	—	—	—	142
II		—	133	146	158	173	195	142
III		—	136	145	160	165	188	138

Źródło: AP Łódź, ZPCP, sygn. 1965, Projekt wstępny program rozwoju przemysłu celulozowo-papierniczego, t. I BPPP Łódź (30 kwietnia 1963 roku).

Aby osiągnąć tak znaczny przyrost produkcji, zakładano przeprowadzanie szeregu inwestycji, modernizację maszyn i urządzeń oraz wydłużenie ich czasu pracy. W okresie realizacji planu zakładano również – z uwagi na coraz większy deficyt celulozy – budowę czterech wytwórni celulozy, o całkowitej zdolności produkcyjnej 146,2 tys. t, oraz rozbudowę dwóch już istniejących – o dalsze 9,2 tys. t. Ponadto budowę dwóch wytwórni mas półchemicznych, o zdolności wytwórczej 27,2 tys. t. Planowano również zainstalowanie 8 maszyn papierniczych i 5 maszyn tekturnych, o zdolności 99,3 tys. t, montaż 12 nowych jednostek kotłowych, o łącznej wydajności 190 t/h, oraz 7 turbozespołów o mocy 31,9

²⁴ Dz.U. 1961, nr 11 poz. 48.

²⁵ B. Machura, *Dziś i jutro polskiego przemysłu celulozowo-papierniczego*, „Przegląd Papierniczy” 1963, s. 134.

²⁶ J. Olejniczak, *Przemysł celulozowo-papierniczy u progu nowej pięciolatki*, „Przegląd Papierniczy” 1966, s. 135.

MW. W okresie planu zakończyć miano odbudowę celulozowni oraz papierni w Kostrzynie nad Odrą. W papierni i celulozowni w Ostrołęce zamierzano uruchomić produkcję celulozy. W Świeciu nad Wisłą planowano rozpocząć budowę wielkiego kombinatu celulozowo-papierniczego i do 1965 roku rozpocząć w nim produkcję celulozy bukowej oraz kartonu i worków. We Włocławku projektowano wybudować i rozpocząć produkcję celulozy z trzciny i słomy²⁷. Plan inwestycyjny przemysłu celulozowo-papierniczego (z 1960 r.) przewidywał wydatkowanie kwoty 3987 mln zł. Później kwoty wzrosły i w kolejnych latach miały wynosić: 1961 – 613 mln zł, 1962 – 739 mln zł, 1963 – 1101 mln zł, 1964 – 1067 mln zł, 1965 – 871 mln zł (łącznie 4391 mln zł)²⁸. Przeszło 90% nakładów finansowych zgrupowano na realizacji następujących 9 inwestycji: w Świeciu nad Wisłą planowano zbudować wielki kombinat (pierwszy w polskim przemyśle celulozowo-papierniczym) o docelowej produkcji 180 tys. t papieru i kartonu, 50 tys. t celulozy wiskozowej z drewna bukowego, 100 tys. t celulozy siarczanowej. Miano w nim też wytwarzać 100 tys. sztuk worków. Drugim obiektem była fabryka papieru i celulozy w Kostrzynie nad Odrą, gdzie zamierzano zainstalować dwie maszyny papiernicze do wytwarzania papierów białych i pakowych, o łącznej zdolności produkcyjnej 50 tys. t, oraz uruchomić bielarnię celulozy. Trzecim miejscem koncentracji nakładów inwestycyjnych była Ostrołęcka Fabryka Celulozy i Papieru, gdzie zamierzano zbudować celulozownię o zdolności produkcyjnej 90–93 tys. t celulozy siarczanowej i masy półchemicznej oraz planowano uruchomienie 4 maszyn papierniczych o możliwości produkcji 33–41 tys. t papieru rocznie.

W innych zakładach przewidywano zainstalowanie i uruchomienie następujących urządzeń: w Skolwinie – 4 maszyn papierniczych o zdolności 12 tys. t oraz oddziału celulozy trzcinowej; we Włocławku – celulozownię słomową o zdolności 12 tys. t; w Żywcu – 2 maszyny do wytwarzania bibułki; w Niedomicach – maszyny do produkcji waty celulozowej, w Bydgoszczy planowano rozbudowę oddziału półmasy słomowej, a w Krapkowicach zamierzano zbudować oddział tektury twardej, w Jeziornie zaś planowano uruchomienie maszyny tekturkowej do produkcji 23 tys. t tektury wielowarstwowej. Łącznie przewidywano zainstalowanie i uruchomienie produkcji na 12 maszynach papierniczych i tekturkowych. Pozostałe 20% nakładów inwestycyjnych przewidywano przeznaczyć na prace modernizacyjne i postęp techniczny²⁹.

Modernizacja miała obejmować procesy technologiczne w starych celulozowniach poprzez wprowadzenie automatyzacji i mycia oraz sortowania mas. W papierniach miały być unowocześnione sposoby przygotowania masy papier-

²⁷ APL, ZPCP: sygn. 1965, *Analiza działalności inwestycyjnej...*, s. 34–35.

²⁸ Ibidem, s. 36; według projektu ZPCP z października 1960 roku – 3700 mln zł.

²⁹ S.L., *Papiernicy wobec nowych zadań*, „Przegląd Papierniczy” 1959, s. 3; B. Zajączkowski, *Problemy rozwoju polskiego przemysłu celulozowo-papierniczego*, „Przegląd Papierniczy” 1963, s. 136–139.

niczej przez wprowadzenie nowych środków chemicznych, maszyn do czyszczenia i maszyn regulujących podawanie masy na sita papiernicze. Planowano usprawnienie gospodarki remontowej, przez co poprawić się miał stan techniczny maszyn i urządzeń. Przewidywano poprawę jakości papierów do druku, workowego i technicznego. Rozszerzyć się miał asortyment produkowanych papierów o nowe – powlekane na maszynie, wodoszczelne do laminatów, fotograficzne, itp. Dalszemu zmechanizowaniu miały zostać poddane szczególnie uciążliwe prace z zakresu korowania drewna i ich przemieszczenia na placach drzewnych, w pełni też zamierzano wykorzystać produkty uboczne poprzez zwiększenie uzysku oleju talowego, terpentyny siarczanowej, produkcję drożdży pastewnych, spirytusu posiarzynowego i pełniejsze zagospodarowanie ługów posiarzynowych³⁰.

W wyniku przeprowadzenia nowych inwestycji, modernizacji, postępu technicznego miał nastąpić przyrost produkcji celulozy o 102 tys. t, papieru o 133 tys. t i tektury o 64 tys. t. Według bardziej optymistycznego planu zdolność produkcyjna przemysłu miała w latach 1961–1965 wzrosnąć – w produkcji celulozy o 180 tys. t, papieru o 186 tys. t, tektury zaś o 105 tys. t³¹. Drugi plan pięcioletni – jak wynika z przedstawionych wyżej założeń produkcyjnych – nałożył na przemysł celulozowo-papierniczy jeszcze większe zadania do realizacji niż poprzednia pięcioletnia. Wynikało to nie tylko z pomyślnego jego zrealizowania, ale głównie z coraz większego zapotrzebowania na produkowane wytwory i wyroby papiernicze ze strony jego konsumentów. Naczelnym zadaniem na lata 1961–1965 dla przemysłu celulozowo-papierniczego było przyspieszenie tempa rozwoju, tak pod względem wielkości produkcyjnych, jak też modernizacji techniczno-technologicznej, która miała doprowadzić do znacznego jego unowocześnienia³².

Na wykonanie planów w zakresie produkcyjnym papierniczo-tekturującym wpływ miała krajowa wytwórczość półsurowców, z czym zapoznaje tabela 4.

Produkcja ścieru, co można zauważyć w tabeli 5, utrzymuje się niemal na tym samym poziomie. Roczne przyrosty produkcji były minimalne lub nawet spadkowe. Ogólny przyrost wytwórczości był niewielki, gdyż 0,6%; stabilizacja produkcyjna wynikała z tego, iż bazowano na tym samym potencjale technicznym, którego z uwagi na nienowoczesny charakter techniczno-technologiczny nie rozbudowywano ani nie modernizowano. Ze ścieru bowiem można było wytwarzać tylko bardzo liche gatunki papieru oraz tekturę. W całości produkcji w 1965 roku 88% stanowił ścier biały, a 12% brązowy. O stanie technicznym parku maszynowego świadczą następujące dane: na ogólną liczbę 53 ścieraków – 7 liczyło do 10 lat, 4 do 20, 3 do 30, 19 do 40, 9 do 50 i powyżej 50 lat 11 sztuk.

³⁰ *Sejm interesuje się przemysłem celulozowo-papierniczym*, „Przegląd Papierniczy” 1961, s. 266.

³¹ J. Dąb-Kocioł, *Zadania przemysłu papierniczego i przemysłu płyt pilśniowych na okres 1961–1965*, „Przegląd Papierniczy” 1960, s. 322–323.

³² Ibidem, s. 322; B. Machura, *Dziś i jutro polskiego przemysłu celulozowo-papierniczego*, „Przegląd Papierniczy” 1963, s. 133–135.

Tabela 4. Plan i produkcja ścieru i celulozy w latach 1961–1965 (tys. ton)

Wyszczególnienie	1960	1961	1962	1963	1964	1965
Ścier	163,3	163,6	167,9	167,4	168,6	164,4
biały	139,1	139,5	143,8	144	146,2	145,9
brązowy	24,2	24,1	24,1	23,4	22,4	18,5
Celuloza						
plan	280	289	290,5	303	324	367
wykonanie	270,4	288,4	300,6	304,6	309,6	325,3
procent wykonania planu	96,7	103,5	100,5	95,6	88,6	120,3
produkcja wg GUS	291,5	309,4	321,9	327,3	332,6	348,3

Źródło: Zestawienia statystyczne ZPCP z lat 1956–1965; B. Zajączkowski, *Polski przemysł papierniczy w roku 1961*, „Przegląd Papierniczy” 1962, s. 388; idem, *Polski przemysł papierniczy w 1962 roku*, „Przegląd Papierniczy” 1963, s. 324, idem, *Polski przemysł papierniczy w roku 1963*, „Przegląd Papierniczy” 1964, s. 135; idem, *Polski przemysł papierniczy w roku 1964*, „Przegląd Papierniczy” 1965, s. 251; idem, *Polski przemysł papierniczy w roku 1965*, „Przegląd Papierniczy” 1966, s. 141; „Rocznik Statystyczny Przemysłu”, Warszawa 1967, tablica 16.

Zupełnie inny charakter miała wytwórczość drugiego podstawowego półproduktu – celulozy. Plan nałożył na przemysł niezwykle wysoki przyrost produkcji, co podyktowane było chęcią likwidacji kosztownego importu. Porównując wielkości planowe w zakresie produkcji celulozy (III wersja planu pięcioletniego) z wykonanymi, widać, iż był on do 1963 roku minimalnie realizowany. Spadek wykonania planu nastąpił w 1964 roku, kiedy to zrealizowano go w 95,4%, i w 1965 roku – w 88,6%. Średnia wykonania planu wynosiła 98,2%, natomiast biorąc pod uwagę wytyczne sejmowe z roku 1961 (9388 tys. t w 1965 r.), został on zrealizowany tylko w 89,7%, a po skorygowaniu zakładanych wielkości wytwórczych do 357 tys. t oznaczało to wykonanie w 97,5%.

Mimo niepełnego zrealizowania zakładanego przyrostu, wytwórczość celulozy w latach 1961–1965 wzrosła o 20,3% (54,9 tys. ton) w stosunku do 1960 roku. Średnie roczne tempo przyrostu produkcji wynosiło 3,7%. Przyrost wytwórczości nastąpił nie poprzez nowe inwestycje, ale przez przeprowadzone działania modernizacyjne i wzrost wydajności pracy.

W latach planu rozpoczęto realizację budowy celulozowni w Ostrołęce. Prace budowlane i następnie montażowo-instalacyjne ze szczególnym nasileniem prowadzono w latach 1964–1965. Rozruch celulozowni nastąpił oficjalnie 12 lipca, ale właściwy – 20 sierpnia 1965 roku, kiedy to rozpoczęto proces gotowania masy celulozowej (a miał nastąpić pod koniec 1964 roku). W celulozowni wytwarzano masę celulozową siarczanową i półmasę chemiczną z drewna brzoźowego i bukowego. Celulozownia została nastawiona na przerób drewna sosnowego, o dobowym zużyciu 950–1100 m i produkcji docelowej 200–220 t na dobę. W jej podstawowe wyposażeniu weszło 5 warników, wykonanych przez Hutę Ferrum w Katowicach. Pozostałe maszyny i urządzenia dostarczyła fińska firma Ahlstrom Oy-Warkaus. Ogólna wartość dostaw z Finlandii wynosiła

4 716 620 dol. amer. W sumie na całą inwestycję wydano 1,7 mld zł. Poprzez uruchomienie celulozowni zakończono budowę pierwszego w kraju kombinatu celulozowo-papierniczego. Efekty w zakresie wytwórczości celulozy będą widoczne dopiero w następnej pięciolatce³³.

Drugą ważną inwestycją było uruchomienie – też w 1965 roku – nowoczesnej celulozowni we Włocławku. Można w niej było wytwarzać celulozę bieloną ze słomy. Należy podkreślić, iż był to pierwszy tego typu obiekt w kraju i zarazem jeden z nowocześniejszych w tym okresie w Europie³⁴. Przeprowadzono też mniejsze działania inwestycyjne w papierni w Krapkowicach. Zainstalowano nowe warniki i kocioł sodowy³⁵. W celulozowniach w połowie lat sześćdziesiątych ogółem zainstalowanych było 66 warników³⁶.

Struktura wytwórczości celulozy zmieniła się tylko w tym, że o ile celuloza siarczynowa w 1960 roku wynosiła 55%, o tyle siarczanowa – 45%³⁷.

Tabela 5. Produkcja celulozy w okresie 1961–1965

Rok	Celuloza						
	siarczynowa			siarczanowa			półchemiczna
	niebielona	bielona	do przerobu chemicznego	niebielona	bielona	słomowa	
1961	79,2	51,6	35,6	119,5	19,8	3,7	—
1962	80,2	52,8	36,9	126,7	20,2	5,1	—
1963	80,2	53,7	36,9	129,7	21,8	5,0	—
1964	78,9	54,9	39,3	131,4	22,9	5,2	—
1965	77,4	57,7	39,6	140,6	23,0	10,0	1,5

Źródło: Zestawienia statystyczne ZPCP z lat 1961–1965; B. Zajączkowski, *Polski przemysł papierniczy* [...], „Przegląd Papierniczy” 1962–1966; „Rocznik Statystyczny Przemysłu”, Warszawa 1967.

³³ J. Krzyżowski, *20 lat Ostrołęckich Zakładów Celulozowo-Papierniczych*, „Przegląd Papierniczy” 1979, s. 131; H. Kowalczyk, *Celulozownia w Ostrołęce*, „Przegląd Papierniczy” 1971, s. 18 i in.; *Finlandia dostarczy maszyny i urządzenia dla celulozowni w Ostrołęce*, „Przegląd Papierniczy” 1961, s. 318; *Uruchomienie celulozowni w Ostrołęce*, „Przegląd Papierniczy” 1966, s. 366; B. Zajączkowski, *Ruszyła największa papiernia*, „Życie Gospodarcze” 1960, nr 25, s. 4.

³⁴ J. Szymański, *Zakłady Celulozowo-Papiernicze im. Juliana Marchlewskiego we Włocławku*, „Przegląd Papierniczy” 1968, s. 11; *Zakłady Celulozowo-Papiernicze im. Juliana Marchlewskiego we Włocławku 1899–1974*, Włocławek [b.r.w. i p.].

³⁵ W. Lesiuk, H. Lis, *Zakłady Papiernicze w Krapkowicach. Zarys dziejów (1899–1979)*, Opole 1981.

³⁶ APL, ZPCP, sygn. 1965, *Program rekonstrukcji...*, s. 29 i in.; *Analiza działalności...*, s. 37; *Generalne założenia inwestycji w przemyśle celulozowo-papierniczym*, Łódź 1964, s. 41 (maszynopis powielony).

³⁷ B. Zajączkowski, *Polski przemysł papierniczy w 1961 roku*, „Przegląd Papierniczy” 1962, s. 388, idem, *Polski przemysł papierniczy w roku 1962*, „Przegląd Papierniczy” 1963, s. 324; idem, *Polski przemysł papierniczy w 1963*, „Przegląd Papierniczy” 1964, s. 135; idem, *Polski przemysł papierniczy w roku 1964*, „Przegląd Papierniczy” 1965, s. 251; idem, *Polski przemysł papierniczy w 1965 roku*, „Przegląd Papierniczy” 1966, s. 141.

Wziąwszy pod uwagę całość produkcji, można powiedzieć, że w 1963 roku wyrównała się ona po połowie. Więcej jednak niż w poprzednim okresie wytwarzano celulozy bielonej, z której można było fabrykować lepsze rodzaje papieru.

Mimo założeń zmniejszenia importu, krajowa wytwórczość w zakresie celulozy była niewystarczająca. Stan taki wynikał z dynamicznego rozwoju produkcji papieru oraz zbyt słabego tempa w wytwórczości celulozy. Czynniki te doprowadziły do bardzo poważnego przywozu celulozy mimo początkowego jego zmniejszenia. O ile w 1960 roku zaimportowano 72 tys. t, o tyle w 1961 roku – 99,9 tys. t, 1962 – 56,6 tys. t, 1963 – 63,5 tys. t, 1964 – 81,9 tys. t i w 1965 – 68 tys. t.

W porównaniu do produkcji celulozy w Polsce w 1938 roku, wytwórczość jej wzrosła o 319,5%, natomiast w stosunku do produkcji przedwojennej w obecnych granicach oznaczało to przekroczenie jej o 0,6%. Tym samym dopiero w połowie lat 60. całkowicie odbudowany został przedwojenny potencjał wytwórczy.

Produkcja półfabrykatów miała wpływ na wielkość wytwórczości papieru i tektury. W okresie drugiej pięciolatki znacznie wzrósł potencjał wytwórczy zakładów papierniczych, nie był on tak istotny, jak w poprzednim okresie, ale mimo trudności przemysł uzyskał dalsze 7 maszyn papierniczych, ich liczba doszła zatem do 94, były one zainstalowane w 22 przedsiębiorstwach bądź samodzielnych zakładach³⁸.

Tabela 6. Plan i produkcja papieru i tektury w latach 1961–1965 (w tys. ton)

Wyszczególnienie	Rok					
	1960	1961	1962	1963	1964	1965
Papier						
plan	—	526,0	541,0	560,0	606,0	627,0
produkcja ZPCP	500,3	538,5	556,5	583,6	621,5	633,8
Procent wykonania planu	—	102,3	102,8	104,2	102,5	101,0
produkcja wg GUS	503,2	542,0	559,7	587,0	625,0	637,6
Tektura						
plan	—	136,0	145,0	160,0	165,0	188,0
produkcja ZPCP	127,6	138,0	151,7	159,0	164,8	167,9
Procent wykonania planu	—	101,4	104,6	99,3	99,8	89,3
produkcja wg GUS	137,0	146,5	161,0	169,0	174,7	178,0

Źródło: Zestawienia statystyczne ZPCP z lat 1956–1965; B. Zajączkowski, *Polski przemysł papierniczy w roku 1961*, „Przegląd Papierniczy” 1962, s. 388; idem, *Polski przemysł papierniczy w 1962 roku*, „Przegląd Papierniczy” 1963, s. 324, idem, *Polski przemysł papierniczy w roku 1963*, „Przegląd Papierniczy” 1964, s. 135; idem, *Polski przemysł papierniczy w roku 1964*, „Przegląd Papierniczy” 1965, s. 251; idem, *Polski przemysł papierniczy w roku 1965*, „Przegląd Papierniczy” 1966, s. 141; „Rocznik Statystyczny Przemysłu” 1945–1965, Warszawa 1967, tablica 16. Nieco inne dane – ibidem, s. 204. Plan wg III wersji z 28 IV 1961 r.

³⁸ APL, ZPCP, sygn. 1965, *Analiza działalności inwestycyjnej...*, s. 37; *Generalne założenia inwestycji...*, s. 42–43.

W latach 1961–1965 w przemyśle zainstalowano i uruchomiono następujące maszyny papiernicze (MP): do produkcji papieru toaletowego w Kluczach I MP; do kartonu w Jeziornie I MP; IV MP w Szczecinie do wytwarzania papieru pakowego; IV MP w Ostrołęce do produkcji papieru pakowego na warstwę sfalowaną tekstury falistej oraz V MP w Kluczach; natomiast w ostatnim roku planu – IV MP w Krapkowicach, II MP w Bydgoszczy, II MP w Żywcu do wytwarzania bibułki kondensatorowej oraz II MP w Mikołowie. Niektóre maszyny papiernicze zostały zmodernizowane, między innymi w zakładach w Częstochowie, Jeziornej, Łomnicy i Myszkowie³⁹.

Podjęta działalność inwestycyjna oraz procesy modernizacyjne doprowadziły do wzrostu wytwórczości papieru. Biorąc pod uwagę III wersję planu, to został on wykonany w 101% (średnia dla całego okresu 5-letniego wynosiła 102,5%). W sumie produkcja w latach planu wzrosła o 26,6% (133,5 tys. t). Średnie roczne tempo przyrostu produkcji w okresie planu wynosiło 4,8%. W dalszym ciągu większość produkcji pochodziła z przedwojennego parku maszynowego: z urządzeń liczących 25–50 lat – 28% wytwórczości, powyżej 50 lat – 30%, czyli łącznie 58%, pozostałe 42% produkcji pochodziło z instalacji liczących do 25 lat.

Papier był wytwarzany w 22 przedsiębiorstwach, największa produkcja była w Ostrołęce – 110,9 tys. t, Szczecinie – 67,1 tys. t, Włocławku – 55,6 tys. t, Głucholazach 54,8 tys. t, Krapkowicach 51 tys. t, Myszkowie – 46,6 tys. t. Po raz pierwszy w jednym zakładzie przekroczono wytwórczość 100 tys. t, było to wynikiem wybudowania i uruchomienia w całości pierwszego wielkiego kombinatu celulozowo-papierniczego w Polsce – zakładów w Ostrołęce⁴⁰.

Asortyment produkowanych papierów przez przemysł celulozowo-papierniczy w latach 1961–1965 przedstawiał się następująco: najczęściej produkowano papieru pakowego, w 1965 roku wytworzono 223,8 tys. t, drukowego – 92,4 tys. t, workowego – 92,2 tys. t, do pisania – 80,9 tys. t, gazetowego – 7,7 tys. t, przemysłowo-technicznego – 44,9 tys. t.

W stosunku do wytwórczości osiągniętej w ostatnim roku poprzedniego planu pięcioletniego – wzrósł udział papieru pakowego w całości produkcji do 35%, przy jednoczesnym spadku, co trzeba ocenić negatywnie, papieru gazetowego – do 12,2%, drukowego – 14,4%, papieru do pisania – 12,5%, workowego – 14,4%, przemysłowo-technicznego – 7%, oraz chłonnego i higienicznego – do 3,6%. Spadek produkcji papieru drukowego i gazetowego wywarł wpływ na ówczesną działalność wydawniczą książek oraz prasy.

³⁹ J. Olejniczak, *Przemysł celulozowo-papierniczy u progu nowej pięciolatki*, „Przegląd Papierniczy” 1966, s. 135–136; *Przemysł papierniczy*, „Rocznik Polityczny i Gospodarczy” 1962, s. 228–229; *Przemysł papierniczy*, „Rocznik Polityczny i Gospodarczy” 1963, s. 233–235; *Przemysł papierniczy*, „Rocznik Polityczny i Gospodarczy” 1964, s. 261–262; *Przemysł papierniczy*, „Rocznik Polityczny i Gospodarczy” 1965, s. 265–266; *Przemysł papierniczy*, „Rocznik Polityczny i Gospodarczy” 1966, s. 381–382.

⁴⁰ Zestawienia statystyczne ZPCP z lat 1956–1965 (rękopis).

Krajowa produkcja papieru nie była wystarczająca, mimo to importowano tylko nieznaczne ilości oraz kontynuowano eksport. Przywóz w 1961 roku wynosił 9,6 tys. t (43,9), natomiast eksport w 1962 roku – 9,6 (39,7), 1963 – 9,6 (38,9), 1964 – 6,5 (36) i w 1965 roku – 20,6 (25,9). Pogłębiający się coraz bardziej deficyt papieru, szczególnie w połowie lat sześćdziesiątych, zmusił do zwiększenia importu, który stanowił w 1965 roku 3,2% całości produkcji, przy jednoczesnym spadku udziału eksportu do 4%. W porównaniu do importu w 1960 roku nastąpił jego wzrost o 140%, natomiast w stosunku do dotychczasowego eksportu – spadek o 31%⁴¹.

W sumie w wytwórczości papieru nastąpił dalszy wzrost – w porównaniu do produkcji w Polsce w 1938 roku wynosił on 311%, a w stosunku do całkowitej wielkości przedwojennej, liczonej w granicach powojennych – oznaczał przyrost o 4,8%.

Stosunkowo niewielkie zmiany w latach 1961–1965 odnotowano w produkcji tektury, którą wytwarzano w dalszym ciągu w 13 przedsiębiorstwach. W połowie lat sześćdziesiątych tekturownie dysponowały 21 maszynami tekturniczymi i 59 tekturówkami ręcznymi. W latach planu zainstalowano trzy maszyny tekturnicze: w Jeziornie, Czerwonaku, tektury dachowej w Bydgoszczy. W dalszym ciągu około 16% całości produkcji pochodziło z bardzo przestarzałych pod względem technicznym tekturówek ręcznych. Pozostałe 84% z nowocześniejszych maszyn tekturniczych⁴².

Pierwsza połowa lat sześćdziesiątych przyniosła niewielki tylko przyrost produkcji tektury, gdyż 31,5% (40,3 tys. t). Najwyższy wzrost odnotowano w 1962 roku – o 9,9%, a najniższy w ostatnim roku planu – tylko o 1,8%. Średnie tempo przyrostu rocznego nie było zatem zbyt imponujące, ponieważ wyniosło jedynie 5,6%. Średnia wykonania całego planu wynosiła 98,8%. Jeśli wziąć pod uwagę założenia sejmowe, to plan w tym zakresie został zrealizowany w 90%, a po dokonaniu jego korekty w 1962 roku – oznaczało jego wykonanie w 99,9%.

Import i eksport był stosunkowo niewielki – w 1965 roku przywieziono 12,3, a wysłano 5,9 tys. t. Udział importu wynosił w całości produkcji w 1965 roku 6,9%, natomiast eksport tylko 3,3%.

Struktura asortymentowa wytwarzanej tektury pozostawała taka sama jak w poprzednim okresie i przedstawiała się następująco (w tys. t): w 1965 roku wyprodukowano tektury pudełkowej 105,1; budowlanej 64,6; technicznej 5,7 i obuwniczej 2,6⁴³.

W całości produkcji w 1965 roku tektura introligatorsko-pudełkowa stanowiła 59%, budowlana 36,2%, pozostałe zaś rodzaje – 4,8%.

⁴¹ APL, ZPCP, sygn. 1965, *Analiza działalności inwestycyjnej...*, s. 37; *Generalne założenia inwestycji...*, s. 42–43; Zestawienia statystyczne ZPCP z lat 1956–1965 (rękopis).

⁴² APL, ZPCP, sygn. 1965, *Generalne założenia inwestycji...*, s. 43; Zestawienia statystyczne ZPCP z lat 1956–1965 (rękopis).

⁴³ Zestawienia statystyczne ZPCP z lat 1956–1965 (rękopis).

Znaczącym faktem było przekroczenie w 1964 roku przedwojennego potencjału produkcyjnego, liczonego w dzisiejszych granicach – 171 tys. t. Natomiast w stosunku do wytwórczości w 1938 r. w Polsce – o 42 tys. t, co oznaczało przekroczenie jej przeszło trzykrotnie.

Plan 5-letni 1966–1970 i jego wykonanie

Założenia planu zostały ustalone na IV Zjeździe PZPR w 1964 roku. Oficjalne zatwierdzenie przez Sejm uchwały o pięcioletnim rozwoju gospodarki narodowej na lata 1966–1970 nastąpiło 11 listopada 1966 roku (a więc kolejny raz już podczas realizacji planu). Plan przewidywał dalszą wszechstronną nowoczesną industrializację kraju, wzrost zatrudnienia i stopy życiowej w oparciu o obiektywne i racjonalne metody gospodarowania. Środki finansowe miały być kierowane do przemysłu hutniczego, górniczego i chemicznego. Ogółem przewidywano 38% wzrost nakładów. W dalszym ciągu, aby osiągnąć zakładane wielkości przyrostu produkcji, zakładano lepsze wykorzystanie zdolności produkcyjnych, procesów modernizacyjnych, postępu technicznego opartego na licencjach zagranicznych, poprawę organizacji i zarządzania oraz skrócenie cykli budowy obiektów. Zdecydowanie miała zwiększyć się produkcja na eksport, szczególnie nowych artykułów o wysokiej jakości i trwałości. W sumie produkcja przemysłowa miała wzrosnąć o 44%. Aby ją osiągnąć, musiała nastąpić poprawa trwałości i niezawodności funkcjonowania urządzeń przemysłowych, zmniejszenie zużycia surowców i materiałów, potanie kosztów eksploatacyjnych, likwidacja „wąskich przestojów”, wzrost wydajności pracy maszyn i urządzeń, poprawa stanu bezpieczeństwa i higieny pracy⁴⁴.

W początkach lat 60. w przemyśle celulozowo-papierniczym, podobnie jak i w innych gałęziach przemysłowych, przystąpiono do opracowywania długoletniego planu perspektywicznego rozwoju aż do 1980 roku. Plan wstępny został sporządzony przez ZPCP w Łodzi i MLiPDz już w 1961 roku⁴⁵. W oparciu o te założenia w 1963 roku w pracowni ekonomicznej BPPP w Łodzi opracowano program rozwoju przemysłu celulozowo-papierniczego na lata 1961–1980. Według tego projektu przemysł w 1970 roku miał osiągnąć w produkcji celulozy 525 tys. t, 990,2 tys. t papieru i 277,8 tys. t tektury⁴⁶. Założenia produkcyjne zostały w następnych latach nieznacznie zmienione. W przygotowanym w 1963 roku na lata 1966–70 planie pięcioletnim przez CPCP w Łodzi wielkość produk-

⁴⁴ W. Rusiński, *Zarys historii gospodarczej Polski na tle dziejów gospodarczych powszechnych*, Warszawa 1986, s. 380; Dz.U. 1966, nr 48, Uchwała Sejmu PRL z 11 listopada 1966 r. *O pięcioletnim rozwoju gospodarki narodowej na lata 1966–1970*; A. Karpiński, *Zarys rozwoju gospodarczego Polski Ludowej*, Warszawa 1968, s. 65–66.

⁴⁵ APL, ZPCP, sygn. 1943, *Wstępne założenia rozwoju przemysłu celulozowo-papierniczego na lata 1961–1980*.

⁴⁶ APL, ZPCP, sygn. 1943, *Wstępny program rozwoju przemysłu celulozowo-papierniczego na lata 1962–1980*, oprac. BPPP w Łodzi z dnia 30 kwietnia 1963 r.

cji w kolejnych latach miała przedstawiać się zgodnie z wartościami ujętymi w tab. 7⁴⁷:

Tabela 7. Planowana wielkość produkcji (w tys. t)

Rok	1966	1967	1968	1969	1970
celuloza	380	424	440	451	487
papier	654	662	678	743	814
tektura	169	170	172	176	199

W porównaniu do osiągniętej produkcji w 1965 roku, wielkość produkcji celulozy miała wzrosnąć o 50%, papieru o 28,4% i tektury o 18,5%. Bez liczenia się z realnymi możliwościami rozwojowymi w następnych latach i tak już wysokie wskaźniki zostały podwyższone. Uchwała sejmowa z 11 listopada 1966 roku określiła wielkość produkcji celulozy w 1970 roku na 510 tys. t (146% wzrostu w stosunku do 1965 roku), papieru – 818 tys. t (128,3%), a tektury – 208,7 tys. t (117,9%).

Najważniejszym celem, jaki miał zrealizować przemysł celulozowo-papierniczy, było pełne pokrycie zapotrzebowania krajowego na papier i tekturę. Aby go osiągnąć, zamierzano maksymalnie ograniczyć eksport papieru oraz jednocześnie zwiększyć import. Deficyt papieru miano złagodzić przez ograniczenie jego zużycia i zastosowanie innych materiałów opakowaniowych. Planowano, iż na rozwój przemysłu przeznaczy się 6,8 mld zł, stanowiło to o 41,9% więcej nakładów niż w poprzedniej pięciolatce⁴⁸. W latach 1966–1970 zakładano oddanie do eksploatacji następujących maszyn papierniczych: w Żywcu V MP i VI MP, I MP w Kostrzynie do wyrobu papierów białych, I MP w Świeciu do wytwarzania papierów workowych, MP V w Skolwinie do produkcji papieru toaletowego, II MP w Kostrzynie do wyrobu papierów pakowych, II MP w Świeciu do produkcji kartonów. Ogółem miało być zainstalowanych 9 maszyn papierniczych. Ponadto w Świeciu zamierzano uruchomić wytwórnię celulozy wiskozowej, jako pierwszy etap budowy kombinatu, oraz celulozownię siarczanową o docelowej zdolności produkcyjnej 160 tys. t. Zamierzano również przeprowadzić modernizację 22 maszyn papierniczych oraz wprowadzić elementy automatyzacji produkcji w Kostrzynie, Skolwinie oraz Myszkowie⁴⁹.

W zakresie produkcji ścieru w porównaniu do poprzednich okresów nie zanotowano pozytywnych zmian. Wytwórczości tej, z powodu przestarzałego parku maszynowego i starej technologii – nie rozwijano. W sumie produkcja

⁴⁷ B. Zajączkowski, *Perspektywy rozwoju polskiego przemysłu celulozowo-papierniczego*, „Przegląd Papierniczy” 1963, s. 136; inne dane dla roku 1970: celuloza – 506 tys. t; papier i tektura – 992 tys. t – przytacza B. Machura, *Dziś i jutro polskiego przemysłu celulozowo-papierniczego*, „Przegląd Papierniczy” 1963, s. 134.

⁴⁸ Uchwała Sejmu PRL a 11 listopada 1966 (Dz.U. 1966, nr 48).

⁴⁹ J. Olejniczak, *Przemysł celulozowo-papierniczy...*, s. 137. B. Machura, *Dziś i jutro...*, s. 134.

w 1970 roku spadła o 1,1% (1,7 tys. t). Około 90% w całości wytwórczości stanowiła produkcja ścieru białego, pozostałe 10% brązowego.

Tabela 8. Plan i produkcja półwyrobów (ścieru i celulozy) w latach 1966–1970 (w tys. t)

Wyszczególnienie	Rok					
	1965	1966	1967	1968	1969	1970
Ścier						
produkcja	164,5	158,3	162,9	159,9	158,6	162,8
brązowy	—	140,7	144,7	142,6	144,4	148,6
biały	—	17,6	16,7	15,4	14,2	14,2
chemiczny	—	—	1,5	1,9	—	—
Celuloza						
plan	—	380,0	424,0	440,0	451,0	487,0
produkcja ZPCP	325,3	375,2	403,2	437,5	448,0	449,0
procent wykonania planu	—	98,7	123,9	99,4	99,3	92,2
produkcja wg GUS	348,3	398,4	426,7	460,0	464,3	470,4
Masa	100,0	114,3	122,5	132,2	133,3	135,0
półchemiczna	—	11,9	17,7	19,6	20,4	19,8
słomowa	1,5	6,1	6,2	6,0	6,6	5,2

Źródło: Zestawienia statystyczne ZPCP z lat 1966–1970, „Rocznik Statystyczny” 1966, 1967, 1968, 1969, 1970, Warszawa 1967–1971, (różne tablice); S. Libiszowski, *Polski przemysł celulozowo-papierniczy w 1966 roku*, „Polski Przemysł Celulozowo-Papierniczy” 1967, s. 396; idem, *Polski przemysł celulozowo-papierniczy w 1969 roku*, „Przegląd Papierniczy” 1970, s. 351, idem, *Polski przemysł celulozowo-papierniczy w 1970 r.*, „Przegląd Papierniczy” 1971, s. 407.

Pierwszoplanową rolę w produkcji papieru odgrywała wytwórczość celulozy. Celulozownictwu w okresie 1966–1970 przybyła nowa, budowana w latach 1964–1967, celulozownia w Świeciu (po jej rozbudowie w następnych latach miała być największą w Polsce i drugą co do wielkości w Europie). Oficjalne jej uruchomienie nastąpiło 4 listopada 1967 roku. Zupełną nowością w tym zakładzie było zastosowanie do wytwarzania celulozy niestosowanego do tej pory w kraju surowca – drewna bukowego, którego znaczne zasoby istniały w części północno-wschodniej Polski⁵⁰.

Nałożone na przemysł wysokie zadania produkcyjne w zakresie wytwórczości celulozy nie zostały zrealizowane. Średnia wykonania dla całego okresu wynosiła 96,9%.

Produkcja celulozy, szczególnie w pierwszych latach, wykazywała duże tendencje wzrostowe, które wynikały z dochodzenia do pełnej zdolności wytwórczej uruchomionej w połowie lat sześćdziesiątych celulozowni w Ostrołęce, a następnie w Świeciu. Wysokie było w związku z tym tempo roczne wzrostu

⁵⁰ S. Podlesiak, *Świecie ruszyło*, „Przegląd Papierniczy” 1968, s. 44–47; T. Palczewski, *Trzy lata doświadczeń w produkcji celulozy wiskozowej bukowej*, „Przegląd Papierniczy” 1971, s. 117–120 (szeroko na temat techniki i technologii produkcji w Świeciu).

produkcji: w 1966 roku – 15,3%, 1967 – 7,4% i 1968 roku – 8,4%, w pozostałych dwóch latach było minimalne. Średnie tempo roczne dla całego pięciolecia wyniosło 6,7% (w poprzedniej pięciolatce wynosiło tylko 3,7%). Ogółem wytwórczość celulozy w latach planu wzrosła o 38,1% (124,1 tys. t).

W latach planu rozpoczęto – z uwagi na wyczerpywanie się zasobów surowca drzewnego i potrzebę jego oszczędności – produkcję celulozy ze słomy oraz wysokowydajnych mas półchemicznych⁵¹.

Pod względem struktury asortymentowej wytwórczość celulozy przedstawiała się następująco (w tys. t)⁵²: w 1970 roku wyprodukowano 142,3 celulozy siarczynowej niebielonej i bielonej oraz 276,2 celulozy siarczanowej niebielonej, bielonej i do przerobu chemicznego.

W porównaniu do struktury w poprzednim okresie w całości produkcji wzrósł udział celulozy siarczanowej z 50% do 56%. Było to spowodowane tym, iż miała ona większe zalety niż siarczynowa, ponieważ można jej było używać do wyrobu wszystkich rodzajów półsurowców, metoda siarczanowa zapewniała też efektywną regenerację chemikaliów i ciepła, łatwość oczyszczania odpadków, mankamentem natomiast było wydzielanie przy jej produkcji znacznych ilości szkodliwej siarki⁵³.

Krajowa produkcja celulozy, tak na potrzeby przemysłu papierniczego, jak i włókien sztucznych, była niewystarczająca. Nałożony na papiernię dość wysoki przyrost w zakresie produkcji papieru wymagał dużo więcej celulozy, niż mogły ją wyprodukować celulozownie, dlatego znaczne jej ilości importowano, np. w 1970 roku – 145 tys. t. W tym samym czasie nieznaczne ilości celulozy wiskozowej eksportowano: w 1968 roku – 14,8, 1969 – 40,6 i 1970 – 14,2 tys. t. Wywóz obejmował tylko celulozę wiskozową, która była przeznaczana do wytwarzania włókien sztucznych. Niepokojący był wzrost importu celulozy w porównaniu do roku 1965, oznaczało to przyrost o 23%.

Produkcja półwyrobów miała wpływ na osiągane wyniki w zakresie wytwarzania papieru i tektury. W związku z tym, iż czynniki pozainwestycyjne przyrostu produkcji nie istniały już w tym czasie, to dalszy wzrost wytwórczości wyrobów był uwarunkowany szeroką działalnością inwestycyjną w papierniach i tekturowniach, te zaś wymagały znacznych nakładów finansowych. Przyznane nakłady finansowe wystarczały tylko w minimalnym stopniu na kontynuowanie rozpoczętych i zapoczątkowanych jeszcze w poprzednim okresie nowych inwestycji, nie były natomiast wystarczające do jego unowocześnienia.

⁵¹ Zestawienia statystyczne ZPCP z lat 1966–1970.

⁵² Ibidem; „Rocznik Statystyczny” 1966, 1967, 1968, 1969, 1970, Warszawa 1967–1971 (różne tablice); S. Libiszowski, *Polski przemysł celulozowo-papierniczy w 1969 roku*, „Przegląd Papierniczy” 1970, s. 351; idem, *Polski przemysł celulozowo-papierniczy w 1970 r.*, „Przegląd Papierniczy” 1971, s. 407.

⁵³ J. Tokarski, *Realizacja postępu techniczno-ekonomicznego w przemyśle celulozowo-papierniczym w latach 1966–1970*, „Przegląd Papierniczy” 1971, s. 216.

Na rozmiary produkcyjne w okresie planu wpływ miała działalność inwestycyjna wyrażająca się w uruchomieniu kilku maszyn papierniczych, z uwagi jednak na długi cykl inwestycyjny (wynoszący w przemyśle celulozowo-papierniczym 32–35 miesięcy) efekty były widoczne dopiero w końcu omawianej pięciolatki. Pierwszymi uruchomionymi niewielkimi maszynami były IV i V MP w Żywcu (o zdolności 5 tys. t/r.)⁵⁴. Zasadniczą inwestycją w papiernictwie była budowa od 1965 roku – przy uruchomionej wcześniej celulozowni w Kostrzynie – oddziału papierniczego. W wybudowanej hali zainstalowano nowoczesną maszynę papierniczą – MP I – firmy Walmsley's z Wielkiej Brytanii, o wydajności 129 t/24 h, szybkości 610 m/min, i szerokości 5300 cm. Uruchomienie maszyny nastąpiło w grudniu 1968 roku. Dwa lata później, w marcu 1970 roku, w Kostrzynie rozpoczęto wytwarzanie papieru na drugiej maszynie papierniczej (MP II)⁵⁵. Drugą poważną inwestycją była budowa papierni przy czynnej już w tym czasie celulozowni w Świeciu nad Wisłą, stanowiła ona drugi etap rozbudowy kombinatu. Uruchomienie w niej MPI nastąpiło w początkach 1970 roku. Wymieniona inwestycja była realizowana z dużym opóźnieniem, co było spowodowane przedłużającymi się pracami budowlanymi oraz nierytmicznymi i nieterminowymi dostawami FAMPY z Cieplic.

Trzecim miejscem koncentracji nakładów była Fabryka Celulozy i Papieru w Szczecinie, gdzie 11 listopada 1968 roku uruchomiono maszynę do wytwarzania papieru toaletowego⁵⁶.

Istotne znaczenie dla przyrostu produkcji w okresie planu miało uruchomienie nowoczesnych wysoko wydajnych maszyn papierniczych w Kostrzynie i Świeciu (efekty tej ostatniej inwestycji będą widoczne dopiero w następnych latach).

Z produkcją planowaną i zrealizowaną w III planie pięcioletnim w zakresie wytwórczości papieru i tektury zapoznaje tabela 9.

Papier był produkowany w 23 zakładach podległych ZPCP. W latach planu przybyły dwie papiernie – w Kostrzynie i Świeciu. Zadania wytwórcze nie były w pełni realizowane, najwyższy w wskaźnik wykonania planu był w 1967 roku – 101%, w pozostałych latach kształtował się od 99,9% do 93,9%. Średnia dla całego pięciolecia wynosiła 97,5%, była jednak o 5% wyższa niż w poprzednim planie pięcioletnim.

Produkcja papieru w okresie pięciolecia wzrosła o 21,3%, tj. 135,2 tys. t – w zakładach ZPCP, a o 19,8% – wzięwszy pod uwagę wytwórczość całkowitą papieru w Polsce (poza strukturą organizacyjną pozostawała Państwowa Fabryka Papierów Wartościowych w Warszawie, gdzie wytwarzano 3–3,5 tys. t papie-

⁵⁴ H. Sroka, *Ocena wykonania 5-letniego planu inwestycyjnego przemysłu celulozowo-papierniczego na lata 1966–1970*, „Przegląd Papierniczy” 1970, s. 22–26.

⁵⁵ *Kostrzyńska Fabryka Celulozy i Papieru*, Kostrzyń 1970, b.p.; M. Witkowski, *Nowa papiernia w Kostrzynie nad Odrą*, „Przegląd Papierniczy” 1968, s. 13–16; *Uroczystości w Kostrzyńskiej Fabryce Celulozy i Papieru*, „Przegląd Papierniczy” 1984, s. 239 i in.

⁵⁶ H. Sroka, *Ocena...*, s. 24–26.

ru rocznie). Niezbyt wiarygodna jest wielkość produkcji dla ZPCP w roku 1970, określona w wysokości 768,7 tys. t, ponieważ przewyższa dane GUS dla tego roku (764,3 tys. t) o 4,4 tys. t. Z przeprowadzonych obliczeń wynika, iż ZPCP w roku 1970 wyprodukowało około 761 tys. t.

Tabela 9. Produkcja papieru i tektury w latach 1966–1970

Wyszczególnienie	Rok					
	1965	1966	1967	1968	1969	1970
Papier						
plan	—	654,0	662,0	679,0	743,0	814,0
produkcja ZPCP	633,5	653,7	668,7	667,7	697,9	768,7
wskaźnik wyk. planu	—	99,9	101,0	98,3	93,9	94,4
Produkcja wg GUS	637,6	657,2	672,3	681,2	701,5	764,3
Tektura						
plan	—	169,0	170,0	172,0	174,0	199,0
produkcja ZPCP	167,9	169,7	170,6	174,6	175,6	178,7
wskaźnik wyk. planu %	—	100,4	100,3	101,5	100,9	89,7
produkcja wg GUS	178,0	180,1	181,3	185,1	183,3	196,9

Źródło: Zestawienia statystyczne ZPCP z lat 1966–1970, ZPCP Łódź: APŁ ZPCP; *Omówienie wyników gospodarczych przemysłu celulozowo-papierniczego za rok 1966, 1967, 1968, 1969, 1970*, Łódź ZPCP 1967–1971; S. Libiszowski, *Polski przemysł celulozowo-papierniczy w 1966 r.*, „Przegląd Papierniczy” 1967, s. 395–399; idem, *Polski przemysł celulozowo-papierniczy w 1967 r.*, „Przegląd Papierniczy” 1968, s. 223–226; idem, *Polski przemysł celulozowo-papierniczy w 1969 r.*, „Przegląd Papierniczy” 1970, s. 350–355; idem, *Polski przemysł celulozowo-papierniczy w 1970 r.*, „Przegląd Papierniczy” 1971; „Rocznik Statystyczny” 1966, 1967, 1968, 1969, 1970, Warszawa 1967–1971, (różne tablice).

Średnie tempo roczne dla całego pięciolecia wynosiło 3,9% i było wyższe o 1% niż w drugiej pięciolatce.

W 1970 roku największymi przedsiębiorstwami były (w nawiasie produkcja): Ostrołęka (113,8 tys. t), Szczecin (89,7 tys. t), Krapkowice (61,9 tys. t)⁵⁷.

W latach 1966–1970 nie doszło do poważniejszych przemian w produkowanym asortymencie papieru⁵⁸; najwięcej produkowano w 1970 roku papieru pakowego – 209 tys. t, drukowego – 109,3 tys. t, workowego – 119 tys. t, gazetowego – 87,9 tys. t, do pisanie i rysowania – 78,8 tys. t, przemysłowo-technicznego – 47,2 tys. t, chłonnego – 35,9 tys. t.

W całości produkcji w 1970 roku największy był udział papieru pakowego – 27,3%, następnie drukowego – 14,2%, workowego – 15,5%, gazetowego –

⁵⁷ Zestawienia statystyczne ZPCP z lat 1966–1970.

⁵⁸ Ibidem; „Rocznik Statystyczny” 1966, 1967, 1968, 1969, 1970, Warszawa 1967–1971, (różne tablice); S. Libiszowski, *Polski przemysł celulozowo-papierniczy w 1966 roku*, „Polski Przemysł Celulozowo-Papierniczy” 1967, s. 396; idem, *Polski przemysł celulozowo-papierniczy w 1969 roku*, „Przegląd Papierniczy” 1970, s. 351; idem, *Polski przemysł celulozowo-papierniczy w 1970 r.*, „Przegląd Papierniczy” 1971, s. 407.

11,5%, piśmiennego – 10,3%, oraz na pokrycie tektury falistej – 10,1%. Krajowa produkcja papieru nie w pełni zaspokajała potrzeby rynkowe, w związku z tym uzupełniano ją coraz to większym importem. I tak o ile w 1966 r. przywieziono 38,7 tys. t papieru, o tyle w roku 1970 – 89,1 tys. t. Obiektywnie patrząc, należy jednak stwierdzić, że import był niewielki, a eksport wręcz symboliczny (stanowił 1,5 % całej produkcji)⁵⁹.

Wytwórczość tektury cechowała duża stabilizacja, w latach trzeciej pięcioletki nie przeprowadzono poważniejszych inwestycji ani prac modernizacyjnych. Ponieważ możliwości pozainwestycyjne zostały już wcześniej wykorzystane, dlatego też w okresie tego planu nastąpił niewielki tylko przyrost produkcji.

Średnia wykonania planu dla omawianego pięcioletnia wynosiła 98,5% i była o 9% wyższa niż w drugiej pięcioletce. Produkcja w latach 1966–1970 wzrosła o 6,4% (10,8 tys. t). Krajowa wytwórczość tektury, tak jak w przypadku papieru, była niewystarczająca, starano się ją uzupełnić importem, który w 1970 roku doszedł do 60 tys. t⁶⁰.

Asortyment wytwarzanej tektury nie ulegał w trzeciej pięcioletce zmianie. Najwięcej produkowano tektury introligatorsko-pudełkowej; w całości produkcji stanowiła ona 55,3%, następne miejsce zajmowała budowlana – 36,5%, techniczna – 7,2%⁶¹.

Zdecydowaną większość w 1970 roku w całości produkcji zajmowała tektura introligatorsko-pudełkowa (55,3%), budowlana (36,2%), techniczna (7,2%) i obuwnicza (1%).

Zakończenie

Oceniając okres lat 1956–1970 w dziejach przemysłu celulozowo-papierniczego w PRL, należy obiektywnie stwierdzić, że cechowała go stabilizacja organizacyjna poprzez przynależność do CZPP, a następnie ZPCP w Łodzi i jednego ministerstwa – Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego. Krytycznie należy ocenić włączenie branży celulozowo-papierniczej w zakres działania wymienionego wyżej ministerstwa. W resorcie tym większość pracowników stanowili „leśni-

⁵⁹ J. Tokarski, *Realizacja...*, s. 216–220.

⁶⁰ APL, ZPCP, Omówienie wyników działalności gospodarczej przemysłu celulozowo-papierniczego w roku 1966, 1967, 1968, 1969, Łódź ZPCF 1967–1971 (maszynopis powielony).

⁶¹ Zestawienia statystyczne ZPCP z lat 1966–1970, ZPCP Łódź: APL, ZPCP; Omówienie wyników gospodarczych przemysłu celulozowo-papierniczego za rok 1966, 1967, 1968, 1969, 1970, Łódź ZPCP 1967–1971; S. Libiszowski, *Polski przemysł celulozowo-papierniczy w 1966 r.*, „Przegląd Papierniczy” 1967, s. 395–399; idem. Libiszowski, *Polski przemysł celulozowo-papierniczy w 1967 r.*, „Przegląd Papierniczy” 1968, s. 223–226, idem., *Polski przemysł celulozowo-papierniczy w 1969 r.*, „Przegląd Papierniczy” 1970, s. 350–355; idem., *Polski przemysł celulozowo-papierniczy w 1970 r.*, „Przegląd Papierniczy” 1971; „Rocznik Statystyczny” 1966, 1967, 1968, 1969, 1970, Warszawa 1967–1971, (różne tablice).

cy”, nie rozumieli oni podległej im branży przemysłowej. Przemysł chciał mieć dostęp do coraz większej ilości drewna, leśnicy zaś chcieli go w jak największym stopniu chronić.

Osiągnięciem było wybudowanie pierwszego nowoczesnego w kraju kombinatu celulozowo-papierniczego w Ostrołęce. Najważniejsze jednak było przekroczenie przedwojennego potencjału produkcyjnego, mierzonego w obecnych granicach – w produkcji tektury w 1960 roku, celulozy – 1964 roku, i papieru – w 1965 roku. To dopiero wtedy po zniszczeniach wojennych odbudowano przedwojenne wielkości produkcyjne przemysłu papierniczego (a nie, jakby się wydawało, w okresie trzyletniego planu odbudowy gospodarczej w latach 1947–1949).

Trzeba podkreślić, iż produkcja papieru w omawianych latach przyczyniła się do wzrostu nakładu gazet, czasopism i książek. Tym samym omawiany przemysł, a zwłaszcza jego produkt – papier, wywarł wielki wpływ na postęp cywilizacyjny. Przyspieszył w Polsce rozwój kultury, nauki i szkolnictwa.

Bibliografia

Źródła

Archiwalia

- Archiwum Państwowe w Łodzi, Zespół Zjednoczenia Przemysłu Celulozowo-Papierniczego: sygn. 31, Projekt planu przemysłu celulozowo-papierniczego za lata 1961–1965.
- Archiwum Państwowe w Łodzi, Zespół Zjednoczenia Przemysłu Celulozowo-Papierniczego: sygn. 36, Projekt planu 5 letniego ZPCP 1966–1970.
- Archiwum Państwowe w Łodzi, Zespół Zjednoczenia Przemysłu Celulozowo-Papierniczego: sygn. 1943, Wstępny program rozwoju przemysłu celulozowo-papierniczego na lata 1961–1980, oprac. BPPP w Łodzi z dnia 30 kwietnia 1963 r.
- Archiwum Państwowe w Łodzi, Zespół Zjednoczenia Przemysłu Celulozowo-Papierniczego, sygn. 1965.
- Archiwum Państwowe w Łodzi, Zespół Zjednoczenia Przemysłu Celulozowo-Papierniczego, sygn. 1965, Analiza działalności inwestycyjnej przemysłu celulozowo-papierniczego w latach 1945–1970, oprac. BPPP w Łodzi, Łódź 1963, s. 29–37.
- Archiwum Państwowe w Łodzi, Zespół Zjednoczenia Przemysłu Celulozowo-Papierniczego, sygn. 1965, Generalne założenia inwestycji w przemyśle celulozowo-papierniczym, Łódź 1964, s. 41–43 (maszynopis powielony).
- Archiwum Państwowe w Łodzi, Zespół Zjednoczenia Przemysłu Celulozowo-Papierniczego, sygn. 1965, Projekt wstępny programu rozwoju przemysłu celulozowo-papierniczego t. I BPPP Łódź (30 kwiecień 1963 rok).
- Archiwum Państwowe w Łodzi, Zespół Zjednoczenia Przemysłu Celulozowo-Papierniczego, sygn. 1965, Program rekonstrukcji.
- Archiwum Państwowe w Łodzi, Zespół Zjednoczenia Przemysłu Celulozowo-Papierniczego, Omówienie wyników działalności gospodarczej przemysłu celulozowo-papierniczego w roku 1966, 1967, 1968, 1969, Łódź ZPCF 1967–1971 (maszynopis powielony).

Źródła rękopiśmienne

Wytyczne podstawowych kierunków rozwoju przemysłu celulozowo-papierniczego w latach 1959–1965. Referat Naczelnego Dyrektora CZPP Henryka Pawłowskiego wygłoszony na naradzie aktywu przemysłu celulozowo-papierniczego 15 grudnia 1953 roku w Łodzi sm 11 (maszynopis w posiadaniu autora).

Zestawienia statystyczne ZPCP z lat 1956–1965.

Zestawienia statystyczne ZPCP z lat 1966–1970 (kserokopia w posiadania autora).

Źródła drukowane

Dz.U. RP 1966, nr 48, Uchwała Sejmu PRL z 11 listopada 1966 r. *O pięcioletnim rozwoju gospodarki narodowej na lata 1966–1970*.

Dz.U. RP 1961, nr 11, poz. 48.

„Rocznik Polityczny i Gospodarczy” 1958, s. 513–515.

„Rocznik Polityczny i Gospodarczy” 1959 s. 479–481.

„Rocznik Polityczny i Gospodarczy” 1960 s. 464–465.

„Rocznik Polityczny i Gospodarczy” 1961, s. 535–536.

„Rocznik Statystyczny” 1966, 1967, 1968, 1969, 1970, Warszawa 1967–1971 (różne tablice).

„Rocznik Statystyczny Przemysłu” 1945–1965, Warszawa 1967, tablica 16.

„Rocznik Statystyczny Przemysłu” 1945–1965, Warszawa 1967, s. 204. *Plan wg III wersji z 28 IV 1961 r.*

Opracowania

Dąb-Kociół J., *Zadania przemysłu papierniczego i przemysłu płyt pilśniowych na okres 1961–1965*, „Przegląd Papierniczy” 1960.

Duda-Kostrzyńska Z., *Fabryka Celulozy i Papieru*, „Przegląd Papierniczy” 1963.

Finlandia dostarczy maszyny i urządzenia dla celulozowni w Ostrołęce, „Przegląd Papierniczy” 1961.

Gołębiowski R., Kostrzewski J., *III maszyna papiernicza w Krapkowicach*, „Przegląd Papierniczy” 1959.

Kaliński J., *Gospodarka w PRL*, Warszawa 2012.

Karpiński A., *Zarys rozwoju gospodarczego Polski Ludowej*, Warszawa 1968.

Kostrzyńska Fabryka Celulozy i Papieru, Kostrzyń 1970.

Kowalczyk H., *Celulozownia w Ostrołęce*, „Przegląd Papierniczy” 1971.

Krajewski M., *Historia gospodarcza Polski*, Warszawa 2000.

Krapkowicka III maszyna papiernicza, „Przegląd Papierniczy” 1959.

Krzyżanowski J., *20 lat Ostrołęckich Zakładów Celulozowo-Papierniczych*, „Przegląd Papierniczy” 1979.

Landau Z., *Gospodarka Polski Ludowej*, Warszawa 1994.

Lesiuk W., Lis H., *Zakłady Papiernicze w Krapkowicach. Zarys dziejów (1899–1979)*, Opole 1981.

Libiszowski S., *Polski przemysł celulozowo-papierniczy w 1966 r.*, „Przegląd Papierniczy” 1967.

Libiszowski S., *Polski przemysł celulozowo-papierniczy w 1969 roku*, „Przegląd Papierniczy” 1970.

Libiszowski S., *Polski przemysł celulozowo-papierniczy w 1970 r.*, „Przegląd Papierniczy” 1971.

Libiszowski S., *Polski przemysł celulozowo-papierniczy w 1967 r.*, „Przegląd Papierniczy” 1968.

Machura B., *Dziś i jutro polskiego przemysłu celulozowo-papierniczego*, „Przegląd Papierniczy” 1963.

Nita M., *Organizacja i zarządzanie przemysłem papierniczym w Polsce 1956–1975*, [w:] *Kompetencje, wiedza, umiejętności: teoria i praktyka w rozwoju nauki, społeczeństwa i gospodarki*, pod red. L. Woszczka, T. Grabińskiego, A. Tabora, Chrzanów 2014.

- Olejniczak J., *25-lecie papiernictwa w Polsce Ludowej*, „Przegląd Papierniczy” 1969.
- Olejniczak J., *Przemysł celulozowo-papierniczy u progu nowej pięciolatki*, „Przegląd Papierniczy” 1966.
- Olejniczak J., *Uruchomienie pierwszej maszyny papierniczej w Ostrołęckiej Fabryce Celulozy i Papieru*, „Przegląd Papierniczy” 1960.
- Omówienie wyników gospodarczych przemysłu celulozowo-papierniczego za rok 1966, 1967, 1968, 1969, 1970*, Łódź ZPCP 1967–1971A.
- Palczewski T., *Trzy lata doświadczeń w produkcji celulozy wiskozowej bukowej*, „Przegląd Papierniczy” 1971.
- Podlesiak S., *Świecie ruszyło*, „Przegląd Papierniczy” 1968.
- Przemysł papierniczy*, „Rocznik Polityczny i Gospodarczy” 1963.
- Przemysł papierniczy*, „Rocznik Polityczny i Gospodarczy” 1964.
- Przemysł papierniczy*, „Rocznik Polityczny i Gospodarczy” 1965.
- Przemysł papierniczy*, „Rocznik Polityczny i Gospodarczy” 1966.
- Przemysł papierniczy*, „Rocznik Polityczny i Gospodarczy” 1962s. 228–229.
- Rusiński W., *Zarys historii gospodarczej Polski na tle dziejów gospodarczych powszechnych*, Warszawa 1986.
- S.L., *Papiernicy wobec nowych zadań*, „Przegląd Papierniczy” 1959.
- Sejm interesuje się przemysłem celulozowo-papierniczym*, „Przegląd Papierniczy” 1961.
- Skodlarski J., *Zarys historii gospodarczej Polski*, Warszawa 2005.
- Sroka H., *Ocena wykonania 5-letniego planu inwestycyjnego przemysłu celulozowo-papierniczego na lata 1966–1970*, „Przegląd Papierniczy” 1970.
- Szymański J., *Zakłady Celulozowo-Papiernicze im. Juliana Marchlewskiego we Włocławku*, „Przegląd Papierniczy” 1968.
- Szymczyk M., *Polski przemysł papierniczy 1945–1989*, Duszniki Zdrój 2007.
- Tokarski J., *Realizacja postępu techniczno-ekonomicznego w przemyśle celulozowo-papierniczym w latach 1966–1970*, „Przegląd Papierniczy” 1971.
- Uroczystości w Kostrzyńskiej Fabryce Celulozy i Papieru*, „Przegląd Papierniczy” 1984.
- Uruchomienie celulozowni w Ostrołęce*, „Przegląd Papierniczy” 1966.
- Witczak S., *Jubileusz OZCP Ostrołęka. Jubileusz i co dalej?*, „Przegląd Papierniczy” 1984.
- Witkowski M., *Nowa papiernia w Kostrzynie nad Odrą*, „Przegląd Papierniczy” 1968.
- Zajączkowski B., *Problemy rozwoju polskiego przemysłu celulozowo-papierniczego*, „Przegląd Papierniczy” 1963.
- Zajączkowski B., *Perspektywy rozwoju polskiego przemysłu celulozowo-papierniczego*, „Przegląd Papierniczy” 1963.
- Zajączkowski B., *Polski przemysł celulozowo-papierniczy w roku 1960*, „Przegląd Papierniczy” 1961.
- Zajączkowski B., *Polski przemysł papierniczy w 1961 roku*, „Przegląd Papierniczy”, R. 1962.
- Zajączkowski B., *Polski przemysł papierniczy w 1963*, „Przegląd Papierniczy” 1964.
- Zajączkowski B., *Polski przemysł papierniczy w 1965 roku*, „Przegląd Papierniczy” 1966.
- Zajączkowski B., *Polski przemysł papierniczy w roku 1959*, „Przegląd Papierniczy” 1960.
- Zajączkowski B., *Polski przemysł papierniczy w roku 1960*, „Przegląd Papierniczy” 1961.
- Zajączkowski B., *Polski przemysł papierniczy w roku 1962*, „Przegląd Papierniczy” 1963.
- Zajączkowski B., *Polski przemysł papierniczy w roku 1964*, „Przegląd Papierniczy” 1965.
- Zajączkowski B., *Ruszyła największa papiernia*, „Życie Gospodarcze” 1960, nr 25.
- Zajączkowski B., *Ruszyła nowa największa papiernica*, „Życie Gospodarcze” 1960, nr 25.
- Zakłady Celulozowo-Papiernicze im. Juliana Marchlewskiego we Włocławku 1899–1974*, Włocławek [b.r.w. i p.].
- Zawadzki S.M., *Zniszczenia wojenne w przemyśle*, [w:] *Uprzemysłowienie ziem polskich w XIX–XX wieku*, cz. 3: *Polska Ludowa*, Wrocław 1970.

Zestawienie statystyczne ZZPP, ZPCP z lat 1956–1960, „Rocznik Statystyczny” z lat 1956–1961, Warszawa 1956–1961, różne tablice.

Streszczenie

W artykule szczegółowo przedstawiono problem rozwoju przemysłu celulozowo papierniczego w Polsce w latach 1956–1970, którego produkt – papier – odegrał ogromną rolę w rozwoju cywilizacji i społeczeństwa. Ograniczono się do szczegółowego przedstawienia realizacji trzech planów pięcioletnich, w zakresie produkcji podstawowych produktów tego przemysłu: ścieru, celulozy, papieru i tektury.

Słowa kluczowe: przemysł celulozowy, przemysł papierniczy, Polska 1956–1970, plany gospodarcze.

Summary

The development of the industry of cellulosicly of paper in Poland in years 1956–1970. Plans and their realization

In the article became the in detail introduced problem of the development of the line of cellulosicly of paper in Poland. The industrial which branch the basic which product is the paper played the huge part in the civilization development of the society. One assembled on the period of three following five-year-old-economic plans which former realized in years 1956–1970.

One fulfilled the economical statistical analysis of planed foundations and their realization within the range the production of raw materials: pulps and the cellulose and products: papers and the cardboard.

Keywords: the cellulosic industry, the paper-industry, Poland 1956–1970, economic plans.